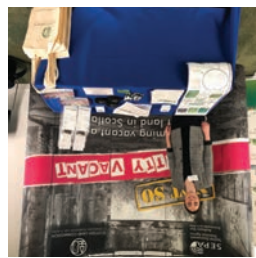
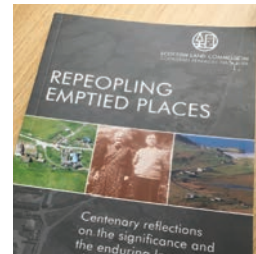

SCOTTISH LAND COMMISSION
COIMISEAN FEARAINN NA H-ALBA

AITHISG BHLIADHNAIL IS CUNNTASAN

2019
2020

Aithisg Bhliadhnail 2019-2020

Air a cur fa chomhair Pàrlamaid na h-Alba, a rèir Earrann 20, Clàr 2, paragraf C de dh'Àchd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016.

**Don Fhìor Urramach Nicola Sturgeon,
Prìomh Mhinistear na Banrigh**

A Phrìomh Mhinisteir chòir

Tha sinn ga mheas mar urram a bhith a' cur fa ur comhair an dàrna Aithisg Bhliadhnail airson Coimisean Fearainn na h-Alba, a' buntainn ris a' bhliadhna 2019-2020.

Leis as h-uile deagh dhùrachd

Andrew Thin, Cathraiche

Hamish Trench, Ceannard

SCOTTISH LAND COMMISSION
COIMISEAN FEARAINN NA H-ALBA

Taigh an Longman, 28 Rathad an Longman, Inbhir Nis, IV1 1SF

@ info@landcommission.gov.scot 01463 423 300 www.landcommission.gov.scot

Clàr-innse

AITHISG COILEANAIDH 02

Lèirmheas de dh'obair Coimisean Fearainn na h-Alba ann an 2019-20, a' gabhail a-steach anailis den libhrigeadh is den choileanadh againn, agus an suidheachadh againn aig deireadh na bliadhna.

Tar-shealladh 02

Facal-tòiseachaidh 02

Cò sinne 03

Na tha sinn a' dèanamh 03

Ciamar a tha sinn ga dhèanamh? 04

Mion-sgrùdadh air Coileanadh 08

Suidheachadh Ionmhasail 08

Na choilean sinn 10

Coimiseanair Tuathanachas Màil 13

A' Bhuidheann againn 15

AITHISG CUNNTACHALACHD 17

Anns an aithisg seo, tha na prìomh aithrisean agus aithisgean a tha ga dhèanamh comasach gun urrainn do Choimisean Fearainn na h-Alba riatanasan cunntachalachd a choileanadh agus gus dearbhadh gu bheil e a' gèilleadh ri deagh riaghladh corporra.

Aithisg air Riaghladh Corporra 18

Aithisg nan Stiùirichean 18

Aithisg air Uallaichean an Oifigeir Chunntachail 20

Aithisg air Riaghladh 21

Aithisg air Tuarastalan is Luchd-obrach 28

Aithisg Cunntachalachd Phàrlamaideach 35

Aithisg an Neach-sgrùdaidh Neo-eisimeilich 36

Aithrisean Ionmhasail 39

Stiùireadh air Cunntasan 51

TAR-SHEALLADH

Facal-tòiseachaidh

Bhon Cheannard agus bhon Chathraiche aig Coimisean Fearainn na h-Alba

Tha fearann aig cridhe amasan na h-Alba a thaobh na h-eaconamaidh, atharrachadh cliomaid agus dèiligeadh ri neo-ionannachd. Tro 2019-20 tha Coimisean Fearainn na h-Alba air obair com-pàirteachaidh a dhèanamh gu farsaing air feadh na h-Alba leis a' phoball agus le luchd-ùidh, a' toirt nam molaidhean againn do Riaghaltas na h-Alba cho math ris an obair againn gus atharrachaidhean a bhrosnachadh aig ìre bhunaiteach.

Anns an Dàmhair 2019, chùm sinn an dàrna co-labhairt againn air ath-leasachadh fearainn ann an Alba, le sùil shònraichte air àite an fhearainn ann an eaconamaidh na h-Alba. Tha farsaingeachd nan com-pàirtichean na chomharra gu bheil barrachd mothachadh air na cothroman a tha an lùib ath-leasachadh an fhearainn gus buannachdan a chur an comas do dhaoine an dà chuid ann an Alba bhailteil is dhùthchail.

Tha sinn air adhartas nach beag a dhèanamh tron bhliadhna leis na targaidean sa phlana Ro-innleachdail againn, a' gabhail a-steach:

- A' dèanamh obair com-pàirteachaidh air molaidhean airson ceuman gus aghaidh a chur air dùmhachd sealbhadaireachd an fhearainn
- Atharrachaidhean practaigeach gus cruth-atharrachadh a thoirt air an dòigh anns a bheil Alba a' dèiligeadh ri làraichean falamh agus fàsaichte
- A' dèanamh lèirmheas air na duilgheadasan mòra a thaobh solar fearainn a tha a' toirt buaidh air libhrigeadh taigheadais
- A' toirt seachad ceannas a thaobh còraichean is dleastanasan fearainn, tro phròtacalan, stiùireadh is comhairle
- A' foillseachadh Còdan Obrachaidh agus Stiùireadh bhon Choimiseanair Tuathanachas Màil agus a' dèanamh obair-chùise co-cheangailte ri seo.

Gheibhear barrachd fiosrachaidh air [taobh-duilleig 10](#).

Tha sinn a' leantainn oirn le bhith a' cruthachadh buidheann a tha air a cumhachdachadh, ag obair gu luath, a tha a' cur cuideam nach beag air a bhith fosgailte, ruigsinneach agus ag obair don phoball. Am-bliadhna tha sinn cuideachd air barrachd cuideim a chur air na ceuman as urrainn dhuinn a ghabhail mar bhuidheann poblach gus cuideachadh le bhith a' coileanadh targaidean àrd-amasach na h-Alba a thaobh na gnàth-thìde.

Mar thoradh air COVID-19, tha Alba a-nis ann an àm dinimig de dh'atharrachadh is freagarrachadh luath. Bidh ath-leasachadh agus ath-nuadhachadh na h-Alba airson na h-eaconamaidh is sòisealtas againn na prìomhachas airson nam buidhnean poblach uile agus atharrachaidh an Coimisean na prìomhachasan againn gus freagairt air an dùbhlán. Bidh ath-leasachaidhean air seilbh agus cleachdadh fearainn nas cudromaiche buileach ann a bhith a' dealbhadh ath-bheòthachadh eaconamach a bheir tarbhachd agus sunnd do mhuinntir na h-Alba.

'S e seo am fòcas a bhios againn agus sinn a' deasachadh an ath Phlana Ro-innleachdail againn.

Andrew Thin

Andrew Thin
Cathraiche

Hamish Trench

Hamish Trench
Ceannard

Cò sinne

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba na bhuidheann phoblach neo-roinneil (NDPB) a chaidh a stèidheachadh air 1 Giblean 2017 fo Achd Ath-leasachaidh an Fhearainn (Alba) 2016. Air a' Choimisean, tha còig Coimiseanairean Fearainn agus aon Choimiseanair Tuathanachas Màil, agus chaidh iad uile a chur an dreuchd le Ministearan na h-Alba.

Tha a' bhuidheann stèidhichte ann an Inbhir Nis agus a' fastadh sgioba de 16 luchd-obrach (mar a bha e air 31 Màrt 2020), leis a' Cheannard, Hamish Trench, air an ceann. Tha sinn air ar làn-mhaoineachadh le Riaghaltas na h-Alba, le buidseat de £1,526m airson 2019-20.

Na tha sinn a' dèanamh

Tha an dòigh anns a bheilear a' sealbhachadh is a' cleachdadh fearainn na h-Alba aig cridhe àrd-amasan na h-Alba, a' gabhail a-steach a bhith a' dèiligeadh ri atharrachadh na gnàth-thìde agus a' cruthachadh eaconamaidh nas cothromaiche. Tha sinn a' cur air adhart prògram de dh'ath-leasachadh an fhearainn gach cuid ann an sgìrean bailteil agus sgìrean dùthchail, gus cur ri tarbhachd, iomadachd agus cunntachalachd nan dòighean anns a bheilear a' sealbhachadh is a' cleachdadh fearainn na h-Alba. Tha sinn a' brosnachadh smaoineachadh ùr agus atharrachadh gus am bi an dòigh anns am bi sinn a' sealbhachadh is a' cleachdadh fearainn ann an Alba gar cuideachadh gus am feum as fheàrr a dhèanamh den fhearann againn airson leas na h-uile.

Lèirsinn

'S e ar lèirsinn gum bi againn siostam sealbh, rianachd is cleachdadh fearainn a tha cothromach, in-ghabhalach is tarbhach agus a bheir buannachdan nas fheàrr do mhuinntir na h-Alba air fad.

Tha an dreuchd againn a' gabhail a-steach an dà chuid ceannardas agus atharrachadh aig ìre bhunaiteach tro dhleastanasan reachdail fòr bi sinn a' dèanamh breithneachaidh agus a' toirt comhairle seachad air reachdas agus air atharrachadh poileasaidh.

Tha an aithris air Còraichean is Dleastanasan Fearainn a chaidh foillseachadh le Riaghaltas na h-Alba a' cur an cèill na lèirsinn airson dàimh làidir is beothail eadar talamh agus muinntir na h-Alba.

Tha e mar stèidh don obair aig Coimisean Fearainn na h-Alba, a' toirt seachad a' cho-theacsa reachdail gus taic a chumail ri atharrachadh agus le dùilean soilleir ann a thaobh na dòigh anns a bheil an talamh againn air a shealbhadh is air a chleachdadh.

Air chùl na h-obrach seo agus air chùl obrachadh a' Choimisein tha na bun-luachan againn:

IONRACAS

Tha sinn ag obair airson muinntir na h-Alba agus tha sinn cunntachail riutha

DÙBHLAN

Tha sinn a' cur dùbhlán oirn fhìn agus air càch a bhith a' stiùireadh atharrachaidh

TIONNSGNADH

Tha sinn a' leasachadh smaoineachadh a tha àrd-amasach agus adhartach

ÙGHDARRACHADH

Tha sinn gar brosnachadh fhìn agus a' brosnachadh càch gus miannan-adhartais na h-Alba a choileanadh tro ath-leasachadh an fhearainn

TAR-SHEALLADH

Amasan Ro-innleachdail

Tha ar n-obair air a stiùireadh le trì amasan ro-innleachdail:

Tarbhachd

Barrachd luach – eaconamach, sòisealta agus dualchasach – fhaighinn bhon fhearann againn.

Iomadachd

Pàtran de shealbhadaireachd fearainn a tha nas ioma-dhòighich a bhrosnachadh, le buannachdan an fhearainn air an sgaoleadh ann an dòigh a tha nas in-ghabhalta.

Cunntachalachd

Dèanamh cinnteach gu bheil co-dhùnaidhean a' toirt fa-near dhaibhsan air am bi buaidh agus gu bheil dleasan air an coileanadh.

Prìomhachasan Ro-innleachdail

Tha am Plana Ro-innleachdail fad trì bliadhna, a chaidh fhoillseachadh ann an 2017, a' mineachadh ceithir raointean prìomhachais airson obair a' Choimisein, a' gabhail a-steach fearainn gach cuid ann an sgìrean bailteil agus sgìrean dùthchail:

Fearann airson Taighean is leasachadh

A bhith a' lùghdachadh nan cuingealachdan airson fearann bàn is talamh fàsaichte ath-leasachadh airson taigheadais agus cleachdaidhean tarbhach eile, a bhith a' leasachadh solar an fhearainn airson taigheadais agus a bhith a' brosnachadh dòigh-obrach nas fhor-ghnìomhaich a thaobh fearann a leasachadh airson leas a' phobaill.

Sealbhadaireachd fearainn

Ag iomadachadh seilbh fearainn gus cothroman a chruthachadh airson raon nas fharsainge de dhaoine gus fearann a shealbhadh agus a riaghladh.

Co-dhùnaidhean air cleachdadh fearainn

Leasachadh air càileachd agus cunntachalachd cho-dhùnaidhean, agus buileachadh practaigeach de Chòraichean is Dleasan Fearainn.

Gabhaltasan àiteachais

Leudaich ruigsinneachd air fearann airson gnìomhachasan tuathanais ùra agus leasaich na dàimhean eadar uachdarain àiteachais agus màl-shealbhadairean gus taic a thoirt do roinn àiteachais bheothail.

Ciamar a tha sinn ga dhèanamh?

Tha sinn a' libhrigeadh nan amasan is nam prìomhachasan againn tro:

- Chom-pàirteachadh agus conaltradh: ag àrdachadh aire agus a' brosnachadh co-obrachadh agus atharrachadh aig ìre bhunaiteach
- Rannsachadh agus fianais: a' coimiseanadh an rannsachaidh is fianais a tha riatanach agus gan cur ri chèile
- Stiùireadh agus còdan: a' cruthachadh stiùireadh agus còdan obrachaidh gus cumadh a thoirt do dh'atharrachadh aig ìre bhunaiteach
- A' dèanamh mholaidhean airson atharrachadh ann an reachdas, poileasaidh agus cleachdadh.

Tha sinn faisg air deireadh na bliadhna mu dheireadh de Phlana Ro-innleachdail a' Choimisein airson 2018-21. Tha amasan a' Phlana Ro-innleachdail a' faighinn taic bho Phrògram na h-Obrach, a tha a' cur an cèill nam prìomh raointean obrach a bhithear a' gabhail os làimh gus toraidhean fad-ùine a choileanadh airson ath-leasachadh fearainn. Tha seo air a libhrigeadh tro Phlana Gnòthachais Bliadhna, a bhios a' mineachadh obair agus toraidhean na bliadhna, a' gabhail a-steach nan goireasan a tha ceangailte ris agus rianachd coileanadh.

Tha an Coimisean air grunn às-churan a chur air adhart agus a choileanadh a bhios a' cur ri coileanadh a' Phlana Ghnòthachais Bliadhna, nan amasan ro-innleachdail agus nan toraidhean fad-ùine (faic an clàr mu choinneamh seo airson barrachd fiosrachaidh).

STRUCTAR LIBHRIGIDH

PLANA RO-INNLEACHDAIL

PRÒGRAM NA H-OBRAICH

PLANA GNÒTH-ACHAIS BLIADHNAIL

A' cur ris na Builean Nàiseanta

Tha am Frèam Coileanadh Nàiseanta aig Riaghaltas na h-Alba a' mìneachadh nam Builean Nàiseanta aig àrd-ìre airson Alba a dhèanamh na h-àite-fuirich nas fheàrr agus na dùthaich nas soirbheasaiche agus nas soirbheachaile. Bidh na toraidhean fad-ùine airson ath-leasachadh an fhearainn a' cur ris na ceithir builean nàiseanta a leanas:

Na toraidhean fad-ùine againn airson ath-leasachadh an fhearainn	A' cur ris na Builean Nàiseanta		
Nas lugha de chuingealachdan fearainn air leasachadh, den t-seòrsa a tha èifeachdach agus airson leas a' phobaill, agus air cruthachadh àiteachan			
Cha bhi solar fearainn airson taigheadais cho cuingealaichte le gabhaltas fearainn agus le luachan fearainn			
Bidh an fharsaingeachd lom de thalamh fàsaichte agus bàn a' tuiteam			
Bidh an ìre de cho-chruinneachadh ann am pàtran de shealbhadaireachd fearainn a' tuiteam			
Bidh an àireamh de choimhearsnachdan le sealbhadaireachd no smachd air an fhearainn ag èirigh			
Ìre com-pàirteachaidh coimhearsnachd a' fàs ann an co-dhùnaidhean mu fhearann			
Bidh an àireamh de dh'aonadan àiteachais air an rianachd tro mhàl-shealbh no tro cho-iomairt ag èirigh			
Bidh na dàimhean eadar uachdarain àiteachais agus màl-shealbhadairean a' dol am feabhas			

Iuchair do na Builean Nàiseanta

 Tha sinn a' cur luach agus a' gabhail tlachd nar n-àrainneachd agus tha sinn ga dìon is ga leasachadh

 Tha eaconamaidh againn a tha co-fharpaisle leis a' chòrr den t-saoghal, tionnsgainneach, in-ghabhalach agus so-sheasmhach

 Tha sinn a' measadh, a' dìon agus a' coileanadh chòraichean daonna agus tha sinn beò saor bho leth-bhreith

 Tha sinn a' fuireach ann an coimhearsnachdan a tha in-ghabhalach, air an cumhadhadh, fulangach agus sàbhailte

Na prìomh chùisean is chunnartan a tha romhainn

Mar a h-uile buidheann, bha aig a' choimisean ri dèiligeadh ri buaidh sgapadh COVID-19 aig deireadh na bliadhna ionmhais. Thug e buaidh chan ann a-mhàin air an dòigh anns am bi sinn ag obair agus a' libhrigeadh ach cuideachd air sunnd an luchd-obrach. Bho 17 Màrt 2020, thòisich luchd-obrach a' Choimisein uile a bhith ag obair bhon taigh agus dh'atharraich sinn na siostaman, planaichean libhrigidh is dòighean-

obrach againn. Bidh sinn ag obair ann an àrainneachd fìor neo-àbhaisteach san ùine air thoiseach oirnn agus feumar a' bhuidhne aig seo a chomharrachadh agus a riaghladh. Bidh cunnartan agus cothroman don bhuidhinn agus a dòigh-riaghlaidh bho bhith a' gabhail ris an 'àbhaisteach ùr' sa bhliadhna air thoiseach oirnn agus a bhith ag ath-shlànachadh san ùine fhada.

Tha sinn den bheachd gur ann aig na cùisean a leanas a bhios a' bhuidhne as motha air an dòigh san libhrig sinn ar n-obair thairis air an ath bhliadhna. Chaidh comharrachadh gun robh na cunnartan seo uile a' fàs aig deireadh 2019-20:

Prìomh Chunnart	Lasachadh Cunnairt
Atharrachaidhean ann am prìomhachasan obrach, dùilean neo-chòrdail no dìth prìomhachaidh a' toirt droch bhuidhne air fallaineachd an luchd-obrach.	Lean oirnn a bhith a' leabachadh luachan ionracais le bhith fosgailte agus trìd-shoilleir agus cumail fiosrachadh ris an luchd-obrach uile mu ro-innleachd agus atharrachaidhean ann am prìomhachas/fòcas. Comas-libhrigidh làithreach fo chuideam mar thoradh air freagairt COVID-19, tha a' bhuidhinn a' cumail fòcas làidir air sunnd luchd-obrach. Thathar a' planadh lèirmheas air sgilean agus air comasan-libhrigeadh airson 2020.
Nach libhrig a' Choimisean a rèir a' bhuidhne a chaidh a riarachadh dha, agus mar thoradh air seo gu bheil fàilneachadh a thaobh cliù, rianachd agus riaghladh.	Suidhich riarachaidhean buidseit iomchaidh don Phlana Ro-innleachdail airson planadh fad-ùine agus airson a' Phlana Gnothachais Bliadhnail. Dòighean-obrach ùghdarrachaidh agus crìochan tiomnaichte làidir. Plana Gnothachais Bliadhnail air aontachadh le tar-phrògramadh buidseit agus sgrùdadh ràitheil leis a' Bhòrd an sàs. Pròifileadh mìosail gus caitheamh a riarachadh gu cothromach tron bhliadhna ionmhais agus thèid seo a chumail fo sgrùdadh nuair a bhios buaidh COVID-19 air a' bhuidseit a' fàs soilleir.
Stiùirich dhàimhean thar Riaghaltas na h-Alba gus am bi obair a' Choimisein air a tuigsinn gu math agus gun tèid fàilte a chur air a mholaidhean.	Dlùth-chonaltradh le Riaghaltas na h-Alba gus am bi iad mothachail air ath-phrìomhachadh obair mar thoradh air COVID-19. Ceangal cunbhalach gu bhith ann le sgioba sponsaireachd is poileasaidh, tha am Plana Ro-innleachdail gu bhith a rèir a' phlana ath-shlànachaidh eaconomaich. Com-pàirteachadh eadar an Coimisean agus Rùnaire a' Chaibineit airson Ath-leasachadh an Fhearainn.

Prìomh Chunnart	Lasachadh Cunnairt
Luchd-obrach neo-làthaireach air sgàth tinneis is msaa, agus mar thoradh air seo gu bheilear a' call comas airson eileamaidean a tha riatanach airson nan siostaman gnothachais agus libhrigeadh a thoirt seachad.	Daonnan a' feuchainn ri leasachadh a dhèanamh air an àrainneachd obrach le bhith a' cumail sùil air agus a' leasachadh ìrean sàsachd agus ìrean neo-làthaireachd luchd-obrach, gu sònraichte le bhith a' riaghladh buaidh COVID-19. Deagh chonaltradh taobh a-staigh na buidhne agus a bhith a' toirt seachad stiùireadh-deasg airson foinceanan a tha ro-chudromach don bhuidhinn. Ag ath-phrìomhachadh ghnìomhan far a bheil sin a dhìth.
A bhith gu mòr an urra ri àireamh bheag de chomhairlichean agus luchd-rannsachaidh san roinn gus an t-eòlas fhaighinn a tha a dhìth gus rannsachadh/cùmhnantan àrd-inbhe a libhrigeadh, dh'adhbharaicheas dàil no beàrn ann an libhrigeadh. COVID-19 a' cur ri cunnartan a thaobh comas-làimhseachaidh agus libhrigidh nan cunnradairean.	Tog dàimhean gu for-ghnìomhach le ionad rannsachaidh; dèan cinnteach gu bheil buidseit ciallach ann airson rannsachadh; frèama-obrach airson deagh rannsachadh an sàs. Duais Nàiseanta Bhliadhnail do dh'Oileanaich gus ùidh a thogail.

Tha an Coimisean air na cunnartan seo a mhaothachadh tro fhrèam airson rianachd chunnartan, rianachd buidseit, rianachd dhàimhean, togail fàire agus tro ro-innleachd leasachaidh na buidhne. Tha planaichean leantainneachd gnìomhachais againn fhathast agus cumaidh sinn na cunnartan fo sgrùdadh.

Freagairt ri COVID-19

Anns a' Mhàrt 2020 rinn sinn ath-sgrùdadh air dòighean-obrach air an taobh a-staigh gus obair èifeachdach bhon dachaigh a chur an comas, mheudaich sinn tricead choinneamhan an sgioba stiùiridh gus sùil a chumail air a' bhuidhne aig ceuman freagairt COVID-19 air luchd-obrach, riaghladh agus libhrigeadh. Tha am Bòrd a' cumail na buaidh air riaghladh fo sgrùdadh, a' gabhail a-steach chunnartan agus sunnd an luchd-obrach.

Gheibhear cunntas den rianachd chunnairt againn ann an 2019-20, maille ri tuairisgeul de na prìomh chunnartan agus mì-chinntean a tha romhainn, anns an Aithris air Riaghladh air [taobhan-duilleig 21-27](#).

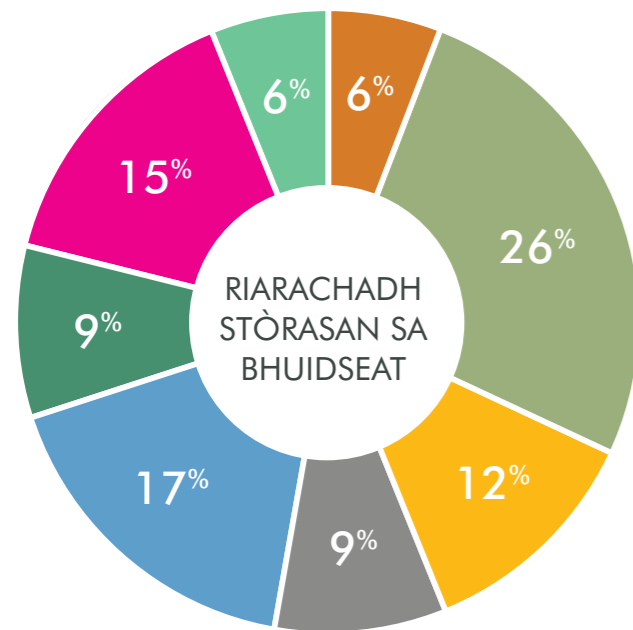
Suidheachadh Ionmhasail

Fhuair Coimisean Fearainn na h-Alba buidseat (ris an canar Crìoch Caiteachais Roinneil, no DEL) de £1.526m millean bho Riaghaltas na h-Alba. Bha Coimisean an Fhearainn ag obair taobh a-staigh an riarachadh airgid aige airson 2019-20 le bhith a' tarraing sìos £1,456m den riarachadh £1,526m, b' e fo-chosg de £68k a bha seo.

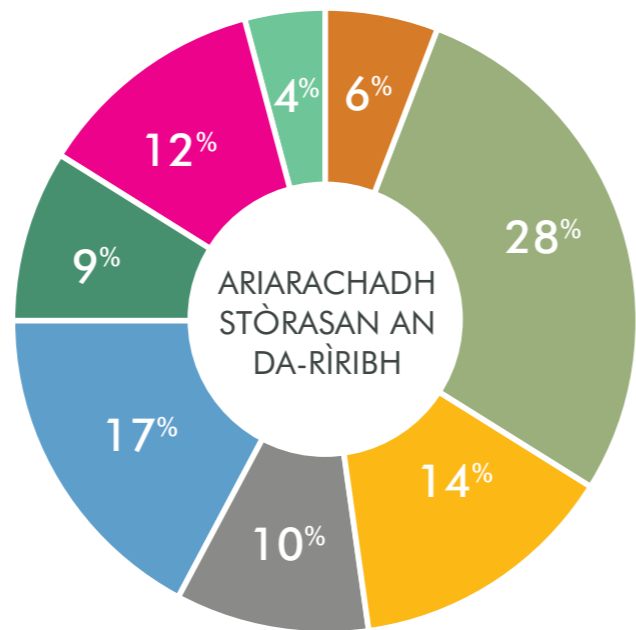
Bha àrdachadh ann an cosgaisean luchd-obrach bho na bha sa bhuidseat gus taic a thoirt don obair againn air Com-pàirteachasan

Cleachdadh Fearainn Roinneil. Chaidh barrachd a chosg ann an Seirbheisean Corporra na bha anns a' bhuidseat mar thoradh air uidheamachd IT a bharrachd a chaidh a cheannach airson Coimiseanairean agus luchd-obrach ùr. Bha an t-eadar-dhealachadh ann an caitheamh airson co-dhùnaidhean air cleachdadh fearainn mar thoradh air ath-structaradh nan lèirmheasan air còraichean is dleastanasan fearainn mar thoradh air dìth ùidh cuibhrichte san tairgse (faic [taobh-duilleig 10](#) airson barrachd fiosrachaidh).

Riarachadh stòrasan sa bhuidseat a rèir raointean prìomhachais ann an 2019-20

Riarachadh stòrasan an dà-rìribh a rèir raointean prìomhachais ann an 2019-20

- Cosgaisean nan Coimiseanairean
- Fearann airson taigheadas is leasachadh
- Cosgaisean Luchd-obrach*
- Sealbhadaireachd Fearainn
- Seirbheisean Corporra
- Co-dhùnaidhean air cleachdadh fearainn
- Conaltradh is tachartasan
- Gabhaltasan àiteachais

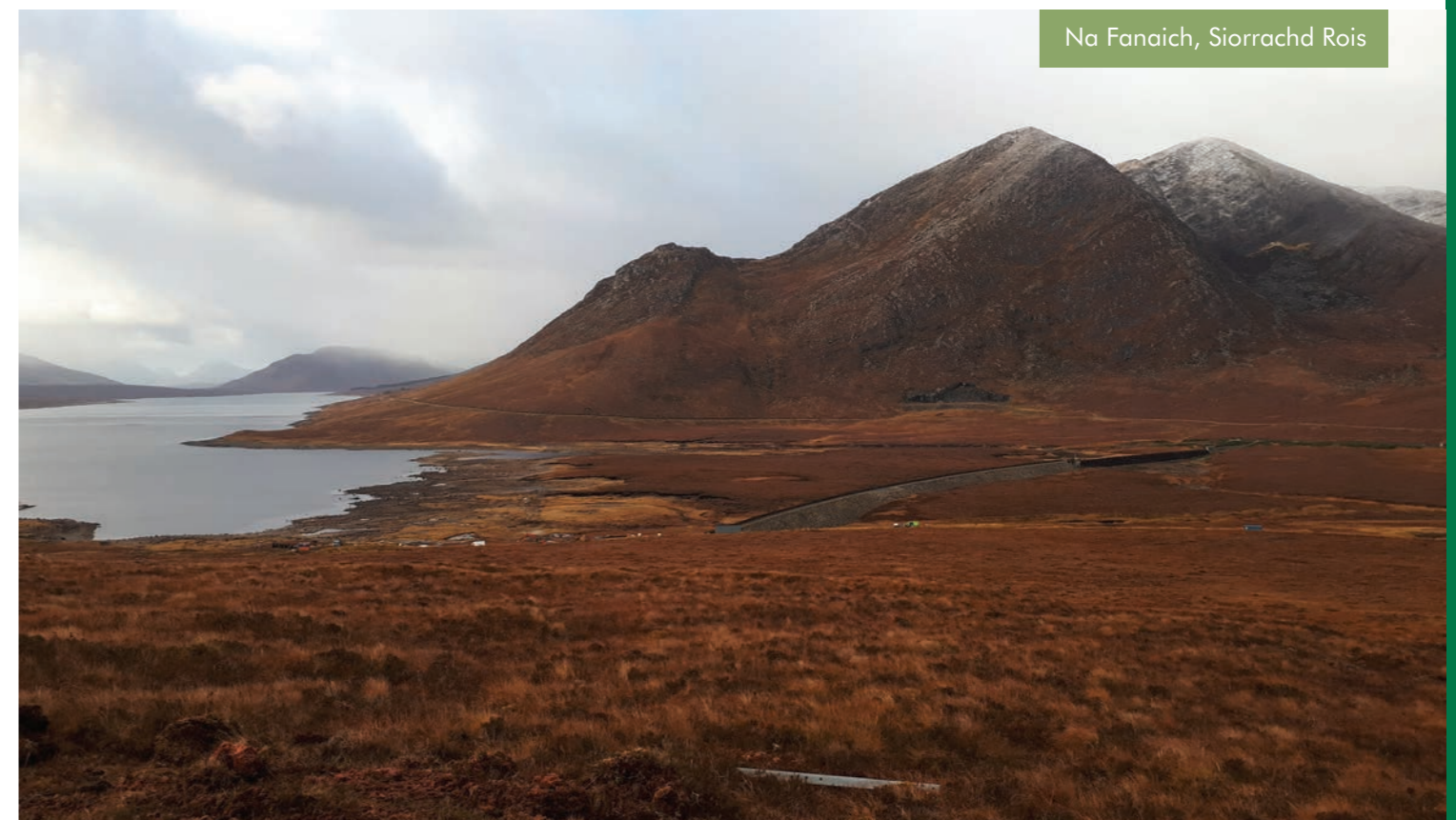
*Tha cosgaisean luchd-obrach agus pròiseict air an riarachadh a rèir prìomhachasan Prògram Obrach, tha seo a' sealltainn nam bun-chosgaisean luchd-obrach eile.

Tar-shealladh Ionmhasail

Geàrr-chunntas air caiteachas an da-rìribh	2019-20 £000	2018-19 £000
Buidseat DEL	1,526	1,400
Caiteachas Obrachaidh Iomlan	(1,458)	(1,281)
Còrr/ (Easbhaidh) sa Bhuidseat	68	119
Tabhartas gus Cuideachadh air a tharraing sìos	1,456	1,315
Teachd a-steach eile	0	0
Còrr / (Easbhaidh) leis an GIA air a tharraing sìos	(2)	34

Air stèidh cunntaidh teachd-a-steach is caiteachas, tha an toradh ionmhasail airson na bliadhna air gnìomhachdan àbhaisteach air fàgail gu bheil fo-chosg sa bhuidseat de £68k. Tha cuid den fho-chosg seo mar thoradh air cùmhnantan nach deach air adhart mar thoradh air dìth thagraichean airson nan tairgsean. Mar thoradh air seo, chaidh cuid de na sruthan obrach ath-dhealbhaidh gus na toraidhean a libhrigeadh ann an dòighean eadar-dhealaichte, a' gabhail a-steach obair com-pàirteachais. Chaidh nas

lughda a chosg san ràith mu dheireadh cuideachd mar thoradh air buaidh COVID-19 agus grunn tachartasan a chaidh a chur dheth. Cha robh buaidh mhòr aig seo air coileanadh amasan a' Choimisein airson na bliadhna. Fhuair an Coimisean £1.456m den chuibhreann aige de Thabhartas gus Cuideachadh bho Riaghaltas na h-Alba, b' e an caiteachas uile-chùiseach lom bho seo £1.458m, a' fàgail gun robh ro-chosg de £2k san airgead a chaidh a tharraing sìos bhon Tabhartas gus Cuideachadh.

Na choilean sinn

Chomharraich am Plana Gnothachais Bliadhnaile airson 2019-20 na gnìomhan anns gach fear de na ceithir prìomh raointean de dh'obair, a' gabhail a-steach gach cuid sgrìean bailteil is sgrìean dùthchail na h-Alba. Tha libhrigeadh a' Phlana Gnothachais againn air a sgrùdadh, agus thathar ag aithris air, fad na bliadhna anns na h-aithisgean adhartais againn don Bhòrd. Chaidh Prìomh Chomharran Coileanaidh (KPIs) aontachadh leis a' Bhòrd airson a' chiad turais anns an Dùbhlachd 2019. Seo a' chiad bhliadhna a tha an Coimisean air a bhith ag obair a dh'ionnsaigh KPIs gus sùil a chumail air coileanadh agus bithear ag aithris air irean coileanaidh don Bhòrd.

Tha na struthan-obrach a' toirt fiosrachadh air gach raon mu seach, agus tha iad a' sealltainn mar a tha na gnìomhan anns a' Phlana Gnothachais a' toirt taic do thoraidhean fhad-ùine a' Phlana Ro-innleachdail. Bidh na pròiseasan sgrùdaidh coileanaidh againn a' comharrachadh builean is chomharran meadhan-ùine a bheir cothrom dhuinn sùil a chumail air an adhartas againn agus bidh sinn ag aithris gan rèir tro na cuairtean Plana Ro-innleachdail uile againn.

Chaidh a' mhòr-chuid de na KPIs againn airson 2019-20 a choileanadh, mar a chìthear mu choinneamh seo. Mar thoradh air ath-phrìomhachadh am-bliadhna cha deach aon bhuil sa Phlana Gnothachais a choileanadh, a bhiodh air coimhead air roghainnean cise is fiosgail airson fearann. Chaidh an raon-obrach seo a ghluasad a-steach do Phlana Gnìomhachais 2020-21 agus chan eil e a' toirt buaidh air coileanadh gnìomhan eile.

Tha a' bhliadhna seo air a bhith soirbheachail don Choimisean, a' coileanadh a KPlan, agus a' riaghladh a' chaitheimh aige gus na prìomh raointean-obrach aige a libhrigeadh (faic na prìomh nithean air [taobh-duilleig 12](#)). Tha grunn chunnartan agus mhi-chinntean mu choinneamh a' Choimisein ann a bhith a' coileanadh nan KPlan sin; tha iad sin air an sgrùdadh agus air an riaghladh gu dlùth tron fhrèam-riaghlaidh cunnairt, agus air an ath-sgrùdadh leis a' Chomataidh Sgrùdaidh is Cunnartan agus leis a' Bhòrd (faic [taobh-duilleig 24](#)).

Air sgàth nàdar sònraichte a bhith aig cuid de na sruthan-obrach, chaidh aithneachadh gun robh cunnart ann a bhith an urra ri buidheann bheag de sholaraichean speisealta nuair nach d'fhuair an Coimisean tagradh sam bith airson cùmhnantan a chaidh a chur a-mach gu tairgse. Chaidh an dòigh-obrach atharrachadh mar thoradh air seo, agus ged a bha dàil ann an cuid de na toraidhean agus ged a chaidh nas lugha den bhuidseat a chosg, rinn e cinnteach gun deach an obair air adhart. Tha an KPI libhrigidh airson a' Choimiseanair Tuathanachas Màil gu bhith air ath-sgrùdadh airson 2020-21 mar thoradh air an dàil san t-suirbhidh air an deach iomradh a thoirt sa chlàr mu choinneamh seo.

Anns an eadar-ama, thug freagairtean luchd-ùidh do Lèirmheas Riaghaltas na h-Alba sealladh càileachdail seachad air an aon raon libhrigidh.

Leudaich sinn sgioba a' Choimisein ann an 2019-20 gus goireasan riatanach a thoirt seachad air feadh na buidhne agus gus dèanamh cinnteach gun tèid am Plana Gnìomhachais Bliadhnaile agus am Plana Ro-innleachdail a libhrigeadh gu h-èifeachdach. Tha smachdan riaghlaidh ionmhais teann aig a' Choimisean, a' gabhail a-steach pròifileadh agus sgrùdadh buidseit gus dèanamh cinnteach gu bheil fo- no ro-chaitheamh air a chomharrachadh cho tràth 's a ghabhas gus an tèid dèiligeadh ris. Às dèidh a bhliadhna stèidheachaidh aige ann an 2017-18, tha an Coimisean air leantainn air adhart a' leasachadh a' chaiteachais dha-rìreabh aca air a' bhuidseit gu taobh a-staigh 5% ro-chosg ann an 2019-20.

Bidh an Coimisean a' beachdachadh air a phlanadh ionmhasail meadhan-ùine agus e ag ullachadh Phlanaichean Gnìomhachais Bliadhnaile, agus thèid plana ionmhais trì-bliadhna a dheasachadh mar phàirt den lèirmheas air an ath Phlana Ro-innleachdail trì bliadhna aige.

Chùm an Coimisean prògram com-pàirteachaidh farsaing le luchd-ùidh agus leis a' phoball san fharsaingeachd gus coimhead air mar a dh'fhaodadh ath-leasachadh an fhearainn cuideachadh gus miannan adhartais a libhrigeadh airson coimhearsnachdan bailteil agus dùthchail ann an Alba:

Chaidh **18** coinneamhan poblach a chumail air feadh na h-Alba

Bha **427** daoine an làthair

Chuir sinn iomairt air dòigh gus co-obrachadh le òigridh gus faighinn a-mach dè na beachdan agus miannan a th' aca airson ar fearainn gus ar cuideachadh le obair leasachaidh air an ath Phlana Ro-innleachdail

Conaltradh a' sìor dhol air adhart le com-pàirtichean, a' gabhail a-steach a' cur air dòigh agus a' frithealadh thachartasan cunbhalach airson chom-pàirtichean

Ag obair le luchd-ùidh gus prìomh raointean obrach a thoirt air adhart agus gus buaidh a thoirt air an deasbad air ath-leasachadh fearainn, leithid com-pàirteachasan ro-innleachdail le Lìonra Uaine Meadhan na h-Alba agus Comann Urrasan Leasachaidh na h-Alba.

Prìomh Chomharran Coileanaidh

Raon gnìomhachais	Prìomh Chomharra Coileanaidh	Tomhas	Coileanta
Ionmhas	Caiteachas an da-rìribh gu bhith taobh a-staigh ro-chosg de 5% den bhuidseat a chaidh a riarachadh	Àireamh sa cheud de chaiteachas aig deireadh na bliadhna an taca ris a' bhuidseat air riarachadh	Fo-chosg de 4.4% ann an cunntasan deireadh na bliadhna
Sunnd an luchd-obrach	Ìre de luchd-obrach dheth tinn nas lugha na an cuibheas nàiseanta (6.3 latha)	An àireamh chuibheasach de làithean dheth tinn aig gach neach-obrach	'S e 3.44 làithean an àireamh chuibheasach
Libhrigeadh	Chaidh 90% de na toraidhean air an comharrachadh sa Phlana Gnothachais Bliadhnaile a libhrigeadh	Àireamh sa cheud de thoraidhean air an coileanadh mar a chaidh mineachadh anns a' Phlana Gnothachais Bliadhnaile	96% de thoraidhean libhrigidh air an coileanadh
	Barrachd èifeachdais aig dreuchd Coimiseanair Tuathanachas Màil (TFC) ann a bhith a' brosnachadh deagh dhàimh eadar uachdarain agus màl-shealbhadairean àiteachais	A' faighinn comharra de chòrr is 40% airson a bhith èifeachdach is fìor èifeachdach anns an t-suirbhidh bhliadhnaile aig Fòram Comhairleachaidh Tuathanachas Màil (TFAF)	Chan eil e ri fhaighinn mar thoradh air sgrùdadh Riaghaltas na h-Alba air foincseanan an TFC ann an 2020, chaidh co-dhùnadh an sgrùdadh TFAF a chur dheth gu 2021
Conaltradh	Pròifil nas àirde aig a' Choimisean thar sruthan obrach	Àrdachadh gach bliadhna de: Fiosrachadh sna meadhanan – 5% Luchd-leantainn sna meadhanan sòisealta – 25% Eadar-obrachaidhean – 10% Fo-sgrìobhadh don chuairt-litir – 20%	Leudachadh: 60% ↑ 52% ↑ 8% ↑ 60% ↑

MION-SGRÙDADH AIR COILEANADH

Tro 2019-20, tha sinn air prògram susbainteach de rannsachadh is com-pàirteachadh a thoirt seachad, a' toirt mholaidhean agus stiùireadh do dh'fharsaingeachd de luchd-ùidh is de choimhearsnachdan. Seo cuid de na prìomh rudan a rinneadh am-bliadhna:

CO-DHÙNAIDHEAN AIR CLEACHDADH FEARAINN

AITHRIS AIR CÒRAICHEAN AGUS DLEASTANSAN FEARAINN (LRRS)

Chaidh am Prògram airson Deagh Chleachdadh a chur air bhog le làrach-lìn ùr, pròtacalan agus stiùireadh airson sealbhadairean fearainn, manaidsaran agus choimhearsnachdan gus cur an gnìomh chòraichean is dhleastanasan fearainn a neartachadh. An dàrna pròtacal LRRS air fhoillseachadh a' coimhead air follaiseachd fiosrachaidh mu shealbh fearainn agus dèanamh cho-dhùnaidhean.

COM-PÀIRTEACHASAN CLEACHDADH FEARAINN ROINNEIL

Thòisich obair gus molaidhean a chruthachadh airson Riaghaltas na h-Alba mu bhith a' stèidheachadh Com-pàirteachasan Cleachdadh Fearainn Roinneil gus am feum as fheàrr a dhèanamh de dh'fhearann na h-Alba ann a bhith a' cur an aghaidh atharrachadh cliomaid.

COM-PÀIRTEACHADH COIMHEARSNACHD

Tha sgrùdaidhean com-pàirteachaidh coimhearsnachd bunaiteach a' sealltainn gum feumar barrachd conaltraidh agus tuigse a bhrosnachadh eadar uachdarain agus coimhearsnachdan.

FEARANN AIRSON TAIGHEAN IS LEASACHADH

A' TOIRT CRUTH-ATHARRACHADH AIR DÒIGH-OBRACH NA H-ALBA A THAOBH FEARAINN FHALAMH IS FHÀSAICHTHE

Tha Aithris Rùn na Buidhne-obrach a' toirt cunntas air na gnìomhan a dh'fheumar aig ìre nàiseanta gus dèiligeadh ri fearann falamh is trèigte. Rannsachadh agus mion-sgrùdadh domhainn gus cuideachadh le bhith a' tuigsinn nàdar làraichean trèigte, nan dùbhlann a tha ann le bhith gan cur gu feum a-rithist agus a bhith a' tuigsinn a' chroin a tha iad a' dèanamh air coimhearsnachdan

GLACADH LUACH AN FHEARAINN

Rinneadh molaidhean do Riaghaltas na h-Alba ag iarraidh ath-bheachdachadh bunaiteach air an dòigh-obrach thuairmeasach agus stèidhichte air a' mhargaidh a th' aig Alba gus fearann a riarachadh airson leasachadh.

A' NUADHACHADH SEALBHADAIREACHD FEARAINN

SEILBHEADAIREACHD COIMHEARSNACHD

Chaidh aithisg fhoillseachadh mu na diofar dhòighean-obrach a thaobh maoinachadh fhaighinn gu soirbheachail airson sealbhadaireachd agus leasachadh coimhearsnachd.

FEARANN LEAS COITCHEANN

Nochd rannsachadh gun robh comas aig so-mhaoinean Leas Coitcheann ann an Alba buannachdan poblach tòrr nas motha a libhrigeadh na tha iad a' dèanamh aig an àm seo.

SGEILE AGUS DÙMHLACHD SEALBHADAIREACHD

A' conaltradh le luchd-ùidh gus na molaidhean a chaidh a thoirt do Mhinistearan na h-Alba a thoirt air adhart airson ceumannan reachdail agus practaigeach gus dèiligeadh ri dùmhlachd seilbh fearainn.

GABHALTASAN ÀITEACHAIS

Tha sinn a' leantainn oirnn ag obair gus ruigsinneachd air fearann a mheudachadh dhaibhsan a tha airson a bhith ag àiteach agus a' lughdachadh chnapan-starra do luchd-inntrigidh ùra. Ag obair mar phàirt de bhuidheann Cothroman Tuathanachais airson Luchd-inntrigidh Ùr aig Riaghaltas na h-Alba (FONE), chuir an Coimisean taic ri bhith a' cruthachadh seirbheis maidsidh fearainn sònraichte ùr.

Dh'fhoillsich sinn aithisg cuideachd a' coimhead air an àite a th' aig 'tàrmachairean' gnìomhachais airson àiteachas agus a' sgrùdadh mar a ghabhas an cleachdadh gus àiteachas Albannach ath-bheothachadh.

Coimiseanair Tuathanachas Màil

Tha raon tuathanachais màil soirbheachail an eisimeil air dàimh làidir, cuideachail eadar màl-shealbhadairean agus uachdarain fearainn agus air dòigh-obrach dheimhinneach, phroifeiseanta le eadar-mheadhanairean a tha ag obair às leth a' mhàl-shealbhadair no an uachdarain fearainn. Feumaidh an leithid de dhàimhean a bhith stèidhichte air meas co-ionann agus luachan co-roinnte agus reusantachd. Tha an Coimiseanair Tuathanachas Màil (an TFC) air adhartas susbainteach a dhèanamh thairis air a' bhliadhna ann an grunn raointean airson tuathanachas màil.

Chaidh Sia Còdan Obrachaidh fhoillseachadh gu ruige seo:

- Ag Aontachadh agus A' Manaidsèadh Màl-shealbhan Àiteachais
- Lèir-laghadh air Leasachaidhean le Màl-Shleabhadairean
- Fadalach le Mál
- A' Planadh na bhios a' tachairt a thaobh Com-pàirteachasan Earranta san àm ri teachd
- Còraichean Spòrs
- Cumail suas Cor Gabhaltasan Àiteachais aig a bheil Màl-shealbhadairean.

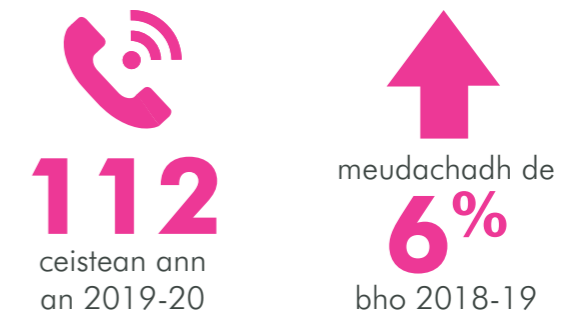
Thathar an dùil gum bi iad a' stiùireadh nan dòighean-giùlain agus a' toirt cumadh air na modhan-obrach a tha ceangailte ris na h-eadar-obrachaidhean agus còmhraidhean eadar uachdarain fearainn agus màl-shealbhadairean, a' gabhail a-steach luchd-ionaid agus eadar-mheadhanairean a tha ag obair airson taobh seach taobh.

Dh'fhoillsicheadh trì leabhraichean-iùil gus fiosrachadh a thoirt an dà chuid do thuathanaich màil, uachdarain fearainn agus luchd-ionaid:

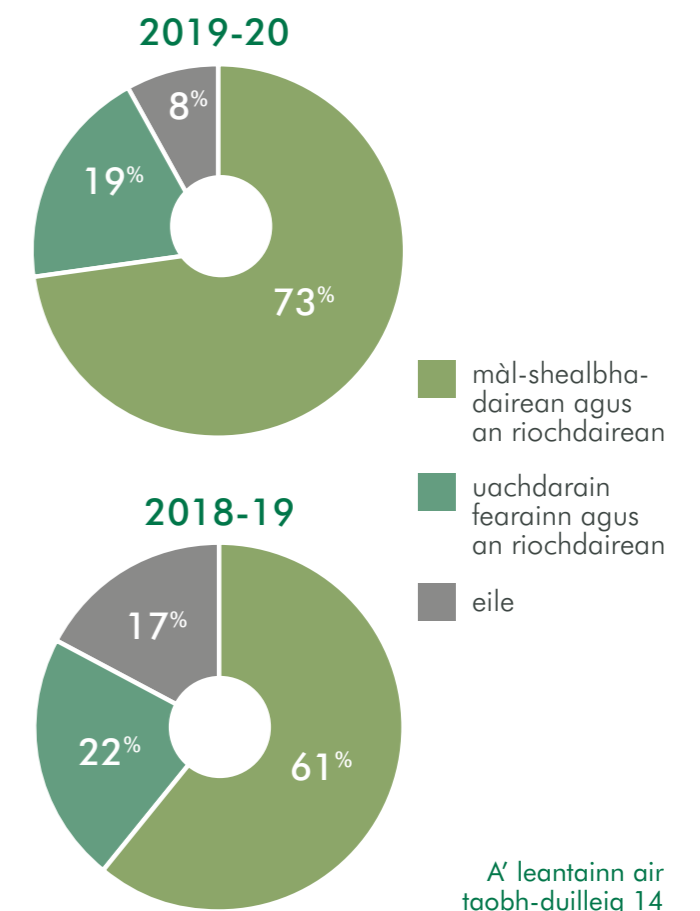
- Stiùireadh air Giùlan Proifeiseanta Luchd-ionaid agus Mar a Nì thu Gearan
- Stiùireadh air Glusad Còir fearainn/ Còir Sheilbh
- Stiùireadh mu bhith a' Cleachdadh Gabhaltasan Àiteachais aig a bheil Màl-shealbhadairean airson Adhbharan nach eil co-cheangailte ri Àiteachas (Eug-samhlachadh).

Obair-chùise

Bidh an TFC a' toirt fiosrachadh do mhàl-shealbhadairean agus uachdarain fearainn air na Còdan. Fhuair an TFC 112 ceist tron bhliadhna, meudachadh de 6% bho 2018-19.

A thaobh fios thugainn, fhuair eadhon a' chuid as motha bho thuathanaich màil agus bhuapasan a bha gan riochdachadh (73%), le ceistean bho uachdarain, bho riochdairean uachdarain agus bho phroifeiseantaich eile, a' riochdachadh 19% de na ceistean.

Tha an TFC air raon farsaing de cheistean fhaighinn tron bhliadhna a dh'fhalbh le 40% de cheistean ùra mun lèir-laghadh air leasachaidhean le màl-shealbhadairean. B' e seo a' bhliadhna shlàn mu dheireadh de lèir-laghadh nam màl-shealbhadairean agus bha an Coimisean, còmhla ri luchd-ùidh, a' ruith iomairtean tron bhliadhna a' cur an cuimhne màl-shealbhadairean gus am pròiseas a chrìochnachadh. Bhathar cuideachd a' sireadh comhairle gu tric mu dhleastanasan càraidh is cumail suas, deireadh gabhaltas, gabhaltas ùr, leantainneachd agus sònrachadh.

40% mun lèir-laghadh air leasachaidhean le màl-shealbhadairean

Seòrsa de cheist 2019-20:

Lèir-laghadh	44
Càradh is cumail suas	12
Eile	12
Deireadh a' ghabhaltais	11
Gabhaltas ùr	10
Glusad còir fearainn/còir sheilbh	7
Lèirmheas màl	4
Coilltearachd	3
Waygo	3
Spòrs	2
Dleastanasan an uachdarain	2
A' pàigheadh màl	2

Chaidh tri rannsachaidhean foirmeil mu chasaidean gun deach na Còdan Obrachaidh a bhriseadh a chur chun TFC. Bha iad seo co-cheangailte ris na Còdan Obrachaidh air Pàigheadh Màil Fadalach, A' Cumail suas Cor Gabhaltas Àiteachais aig a bheil Màl-shealbhadairean, agus rannsachadh nach robh co-cheangailte gu dìreach ri Còd. Chan urrainn don TFC a dhol air adhart le rannsachadh air casaid sam bith de bhriseadh nach eil co-cheangailte gu sònraichte ri Còd Obrachaidh. Bha a dhà de na casaidean gun deach còdan a bhriseadh mu àm mus deach na Còdan fhoillseachadh. Fo na h-ullachaidhean airson casaidean mu bhrisidhean, mar a chaidh a chur an cèill ann an Achd Ath-leasachaidh an Fhearainn (2016), cha robh e comasach don TFC a dhol air adhart le rannsachadh air na casaidean mu bhrisidhean. Thathar gam pròiseasadh mar chùisean.

Ag ionnsachadh bho chleachdadh eadar-nàiseanta – toradh a' fàs air tuathanachas tàrmachair san Fhraing

A' Bhuidheann againn

Luchd-obrach

Lean an Coimisean air gus sgioba luchd-obrach a thogail mean air mhean tro phròiseas fastaidh a tha làidir, cothromach is fosgailte. Tha a' bhuidhinn air fàs bho sgioba de 13 luchd-obrach ann an 2018-19 gu 16 ann an 2019-29 agus tha seo air cothrom a thoirt don bhuidhinn cur ri libhrigeadh ann am prìomh raointean leithid còraichean is dleastanasan fearainn agus fearann airson taigheadas is leasachadh.

Chaidh ro-innleachd leasachaidh na buidhne a chur an gnìomh agus thèid a sgrùdadh anns a bhliadhna a tha romhainn gus dèanamh cinnteach gu bheil an dòigh-obrach againn èifeachdach ann a bhith a' libhrigeadh na h-Ath Phlana Ro-innleachdail againn. Gus cuideachadh gus libhrigeadh a cheangail air feadh na buidhne, tha sinn air dòigh-obrach sgioba pròiseact a chur air dòigh. Chaidh sgiobaidhean pròiseact a stèidheachadh ann am prìomh shruthan obrach le riochdachadh bho gach sgioba.

Mar phàirt de ro-innleachd leasachaidh na buidhne, dh'iarra an Coimisean cead bho Riaghaltas na h-Alba gus an raon-phàighidh aige fhèin a stèidheachadh, gus am biodh barrachd sùbailteachd, taobh a-staigh poileasaidh pàighidh poblach, gus poileasaidh pàighidh a chur an gnìomh a bhiodh na bu fhreagarraiche a thaobh feumalachdan na buidhne. Chaidh modhan riaghlaidh a chruthachadh gus taic a chumail ris a' ghluasad seo agus gus dèanamh cinnteach gu bheil cosgaisean nan duaisean pàighidh bliadhnaile air obrachadh a-mach, gu bheil co-chomhairleachadh agus co-rèiteachadh ann, agus bheil iad air an aontachadh agus air an cur an gnìomh ann an dòigh làidir agus follaiseach. Bha seo a' gabhail a-steach a bhith a' stèidheachadh Comataidh Luchd-obrach agus Ìocadh.

Tha e cudromach do bhuidheann òg a bhith a' dèanamh lèirmheas leantainneach air na dòighean-obrach is modhan-obrach againn, gus dèanamh cinnteach gu bheil iad èifeachdach is mothachail agus a' toirt seachad luach an airgid. Rinn an Coimisean a' chiad suirbhidh luchd-obrach bliadhnaile aige ann an 2019-20 agus rinneadh plana gnìomh soilleir mar thoradh air seo airson a bhith a' dèiligeadh ri raointean leasachaidh.

Foir-shealladh so-sheasmhach, sòisealta agus àrainneachdail

Ann an co-rèir ri Riaghaltas na h-Alba, tha an Coimisean a' cur chòraichean daonna – eaconamach, sòisealta agus cultarach – aig cridhe na h-obrach againn. Tha seo air fhisge a-steach sa Phlana Ro-innleachdail agus ann am Prògram na h-Obrach againn, le cruinn-shealladh air coileanadh nan còraichean daonna tron fhrèam airson ath-leasachadh an fhearainn ann an Alba.

Tha targaidean àrd-amasach aig Riaghaltas na h-Alba airson lùghdachadh carboin anns an roinn phoblaich, agus às dèidh don riaghaltas èiginn gnàth-thìde ainmeachadh, tha barrachd fòcais air a bhith air an roinn phoblaich a bhith air thoiseach air càch le bhith a' lùghdachadh sgaoilidhean carboin. Tha an Coimisean air aontachadh Plana Gnìomh Gnàth-shìde a chur an sàs ron Ghiblean 2020, a' cur an cèill nan targaidean againn a thaobh sgaoilidhean dìreach agus mapa-slighe a' mineachadh mar a choileanas sinn iad.

Tha an Coimisean suidhichte ann an togalach Riaghaltas na h-Alba, agus tha sinn an sàs ann am buidheann-cleachdaidh an togalaidh, a' beachdachadh air roghainnean airson còmh-dhail so-sheasmhach agus leasachaidhean àrainneachdail. Tha sinn cuideachd a' beachdachadh gu dlùth air cùisean air an taobh a-staigh, leithid siubhal nas uaine, goireasan agus solarachadh a bharrachd air àrdachadh aire.

Faodaidh grunn bhuannachdan tighinn don choimhearsnachd nas fharsainge tro luchd-obrach ag obair anns a' choimhearsnachd agus le buidhnean carthannais. Tha sinn a' toirt taic dhaibhsan a tha airson gnìomhachdan coimhearsnachd no carthannais a dhèanamh, agus tha sinn gam moladh airson an oidhirpean. Ghabh an luchd-obrach uile pàirt ann an latha sgioblachaidh tràighe airson latha a-muigh an luchd-obrach. Faodaidh luchd-obrach cuideachd pàirt a ghabhail ann an sgeama 'thoir mar a choisinnear', far am faod iad cuid den tuarastal aca a thoirt gu buidhnean carthannais a roghnaich iad.

MION-SGRÙDADH AIR COILEANADH

Feabhas Luach

Bidh Bòrd a' Choimisein a' toirt seachad na lèirsinn agus a' cheannais a tha a dhìth gus dèanamh cinnteach gu bheil e riarachd gu bheil a' bhuidheann a' dèanamh an fheum as fheàrr de dh'airgead poblach. Tha sinn an geall air feabhas luach a libhrigeadh tro riaghladh agus cunntachalachd a tha soilleir, tro rianachd coileanaidh a tha èifeachdach, tro co-obrachadh agus obair le com-pàirteachasan, tro làn-mheudachadh èifeachdasan agus a' fighe seasmhachd a-steach san dòigh a dh'obraicheas sinn.

Tha sinn air cur romhainn co-ionannachd chothroman a chur air adhart agus tha poileasaidhean is modhan-obrach aige airson dèanamh cinnteach gun tachair sin. Tha sinn cuideachd a' gabhail làn-ealla ri ar dleastanasan laghail, gu sònraichte a thaobh dàimhean cinnidh, agus leth-breith aois, gnè agus ciorraim.

Tha Poileasaidh an aghaidh Foill aig a' Choimisean, agus cha d' fhuair aithris sam bith de dh'fhoill no de choirbteachd.

Geàrr-chunntas air Coileanadh

Am-bliadhna, choilean an Coimisean grunn chlachan-mìle cudromach ann an libhrigeadh a' Phlana Ghnothachais Bhliadhnail agus a' Phlana Ro-innleachdail. A thaobh obrachadh, tha an Coimisean air gluasad air adhart gu mòr a thaobh a cultair, luchd-obrach agus siostaman. Chaidh siostaman ùra a leabachadh sa bhuidhinn leithid siostam ionmhais ùr agus siostam riaghlaidh cùise, gus cuideachadh le bhith a' togail buidheann a tha ùr-ghnàthach agus beothail.

Uile gu lèir, tha bliadhna shoirbheachail air a bhith aig a' Choimisean ann a bhith a' libhrigeadh nam prìomhachasan ro-innleachdail againn agus a' libhrigeadh prògram ath-leasachadh fearainn, a' cur a' Choimisein ann an deagh shuidheachadh airson a bhith a' gluasad don ath cheum aig a' bhuidhinn leis an ath Phlana Ro-innleachdail againn.

A' Planadh air adhart

Aig toiseach 2020, rinn sinn conaltradh le ar luchd-ùidh agus luchd-obrach mu na tha an dàn a thaobh ath-leasachadh fearainn ann an Alba, a' beachdachadh air dè na prìomhachasan agus dè na cothroman airson ath-leasachadh fearainn agus cò eile a bu chòir a bhith an sàs. Cuidichidh toraidhean bho na bùithtean-obrach seo gus cruth a thoirt air a' phlana Ro-innleachdail ùr aig a' choimisean, a tha gu bhith air a thoirt do Mhinistearan san t-Sultain 2020. Bidh prìomh phàirt aig ath-leasachadh fearainn ann an ath-shlànachadh is ath-nuadhachadh na h-Alba às dèidh COVID-19, a' cruthachadh chothroman co-cheangailte ri fearann airson barrachd sunnd eaconamach, sòisealta agus àrainneachd do dhaoine ann an Alba bhailteil agus dùthchail. Dealbhaidh an Coimisean a obair agus leasachadh buidhne san àm ri teachd gus freagairt gu h-èifeachdach ris na dùbhlain às dèidh COVID-19.

Hamish Trench

Ceannard agus Oifigeir Cunntachail
1 Sultain 2020

Clàr-innse

AITHISG CUNNTACHALACHD

Anns an aithisg seo, tha na prìomh aithrisean agus aithisgean a tha ga dhèanamh comasach gum faod Coimisean Fearainn na h-Alba riatanasan cunntachalachd a choileanadh agus gèilleadh ri deagh riaghladh corporra a dhearbhadh.

Aithisg air Riaghladh Corporra	18
Aithisg nan Stiùirichean	18
Aithisg air Uallaichean an Oifigeir Chunntachail	20
Aithris air Riaghladh	21
Aithisg air Tuarastalan is Luchd-obrach	28
Poileasaidh air Ìocadh	28
Aithisg air Luchd-obrach	33
Aithisg Cunntachalachd Pàrlamaideach	35
Aithisg an Neach-sgrùdaidh Neo-eisimeilich	36
Aithrisean Ionmhasail	39
Aithris air Caiteachas Lom Iomlan	39
Aithris air an t-Suidheachadh Ionmhasail	40
Aithris air Sruthan Airgid	41
Aithris air Atharraichean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean	42
Nòtaichean airson nan Cunntasan	43
Stiùireadh air Cunntasan	51

Aithisg nan Stiùirichean

Bòrd nan Coimiseanairean

Clì gu deas: Megan MacInnes
An t-Àrd-ollamh David Adams, Andrew Thin
(Cathraiche), an Dr Bob McIntosh (TFC),
An Dr Sally Reynolds agus Lorne MacLeod

**Gheibhear làn fhiosrachadh air Clàr
Com-pàirtean nan Coimiseanairean
air an làraich-lìn againn**

www.landcommission.gov.scot/about-us/commissioners

Andrew Thin (Cathraiche)

Tha còrr is deich bliadhna fichead de ghnàth-eòlas aig Andrew air dreuchdan ceannardais san roinn phoblaich, san roinn phrìobhaidh agus san treas roinn. Cho-òrdanaich e an obair air an Lèirmheas air reachdas air Gabhaltasan Àiteachais ann an 2014. Am measg dhreuchdan eile san roinn phoblaich, bha e na Choimiseanair Croitearachd, na Cathraiche air Ùghdarras Pàirc Nàiseanta a' Mhionaidh Ruaidh agus na Cathraiche air Dualchas Nàdair na h-Alba. An-dràsta, tha Andrew cuideachd na Cathraiche air Canàlan na h-Alba.

**An Dr Bob McIntosh CBE
(Coimiseanair Tuathanachas Màil)**

Le dreuchd mar sheirbheiseach catharra air a leigeil dheth, tha gnàth-eòlas farsaing aig Bob ann am poileasaidh poblach, gu h-àraid ann am manaidsèadh fearainn agus coilltearachd. Bha Bob na Stiùiriche airson na h-Àrainneachd agus Coilltearachd aig Riaghaltas na h-Alba eadar 2012 agus 2015, agus bha e na Stiùiriche air Coimisean na Coilltearachd Alba. Bha e na chom-pàirtiche air tuathanas bràghad de 650 acairean fad 15 bliadhna. Tha e cuideachd na Bhall Bùird air lomaire na Gàidhealtachd 's nan Eilean.

An Dr Sally Reynolds

Tha Sally na Neach-comhairle Àiteachais (le PhD ann an eag-eòlas matamataigeil); an-dràsta, tha i ag obair le raon an fhearainn coimhearsnachd mar Oifigear Leasachaidh le Urras Oighreachd Chàrlabhaigh. Mar chroitear gnìomhach agus mar ghlèidheadair sprèidhe, tha i a' cur ri grunn gnìomhachdan a tha a' toirt buannachd don choimhearsnachd.

Lorne MacLeod

Bha Lorne na stiùiriche stèidheachaidh, agus an uair sin na Cathraiche, air Fearann Coimhearsnachd Alba, agus tha e air a bhith na stiùiriche air buidhnean airson fearann coimhearsnachd a cheannach ann an Èirisgeigh, Uibhist a Deas is Beinn na Faoghla, agus Eilean Ghiogha. B' esan a' chiad Stiùiriche air Neartachadh Choimhearsnachdan aig lomaire na Gàidhealtachd 's nan Eilean. Tha e na chunntasair cùmhnantaiche, agus tha e na stiùiriche de ghnòthachas reic is riarachaidh san Eilean Sgitheanach.

Megan MacInnes

Tha còrr is 15 bliadhna de dh'eòlas aig Megan de bhith ag obair air ath-leasachadh fearainn gu h-eadar-nàiseanta, gu sònraichte air feadh taobh an ear-dheas Àisia, le buidhnean coimhearsnachd, NGOan, riaghaltasan, buidhnean eadar-nàiseanta agus companaidhean àiteachais mòra. Tha ealantas nach beag aice ann an dìon chòraichean fearainn, manaidsèadh fearainn, ùghdarrachadh choimhearsnachdan agus còraichean daonna. Chaidh a togail san Eilean Sgitheanach agus tha i a-nis na ball de theaghlach croitearachd anns a' Chomraich. Gus an Cèitean 2020, bha i na comhairliche fearainn leis an NGO eadar-nàiseanta Global Witness.

An t-Àrd-ollamh David Adams

Tha David Adams na Àrd-oifigear Emeritus ann an Eòlas Bailteil ann an Oilthigh Ghlaschu. Tha Daibhidh na bhall den Institiud Rìoghail airson Dealbhadh Baile agus de dh'Institiud Rìoghail nan Suirbhidhear Clàraichte, agus bha e roimhe na chomhairliche don Bhuidhinn Lèirmheas air Ath-leasachadh Fearainn. Tha e air tòrr mòr rannsachadh agus foillseachadh a dhèanamh air duilgheadasan a thaobh fearann bailteil.

Sgioba Stiùiridh

**Hamish Trench
Ceannard agus
Oifigear Cunntachail**

Tha uallach air airson ceannardas ro-innleachdail agus stiùireadh obrachaidh na buidhne agus airson taic a thoirt do na Coimiseanairean ann an coileanadh an dleastanasan.

**Posy MacRae
Ceann Conaltraidh agus
Sheirbheisean Corporra**

Tha uallach oirre a bhith a' stiùireadh chonaltraidhean is sheirbheisean corporra a' Choimisein, a' gabhail a-steach riaghaldh corporra.

**Shona Glenn
Ceann Poileasaidh is
Rannsachaidh – Fearann**

Tha uallach oirre a bhith a' stiùireadh prògram rannsachaidh agus poileasaidh air fearann airson taigheadas agus leasachadh, sealbhadaireachd fearainn agus co-dhùnaidhean air cleachdadh fearainn.

**Sarah Allen
Ceann Tuathanachas
Màil agus Còraichean is
Dleastanasan Fearainn**

Tha uallach oirre airson sgioba an Deagh Chleachdaidh, a' cumail taic ri prionnsapalan na h-Aithris air Còraichean agus Dleastanasan Fearainn, agus a' toirt taic don Choimiseanair Tuathanachas Màil.

Peinnseanan

Tha an luchd-obrach aig Coimisean Fearainn na h-Alba ion-roghnach a bhith nam ball de Phrìomh Sgeama Peinnsein na Seirbheis Catharra. Gheibhear làn-fhiosrachadh air an sgeama agus air làn-chòraichean nan àrd-stiùirichean aig Coimisean Fearainn na h-Alba anns an Aithisg air Ìocadh ([taobh-duilleig 29](#)) agus nòta 1.7 ([taobh-duilleig 44](#)) an cois nan cunntasan.

Iarrtasan Saorsa
an Fhiosrachaidh

Fhuair Coimisean Fearainn na h-Alba naoi iarrtasan Saorsa an Fhiosrachaidh rè na bliadhna 2019-20. Faodar fios fhaighinn mun deidhinn air làrach-lìn Coimiseanair Fiosrachaidh na h-Alba stats.itspublikennowledge.info/.

Dìon dàta

Cha do thachair call dàta rè na bliadhna.

Còd Cleachdadh Pàighidh

Ann an co-rèir ri poileasaidh Riaghaltas na h-Alba, feumaidh Coimisean Fearainn na h-Alba a h-uile cunntas a phàigheadh, mura bheil e fo dheasbad, taobh a-staigh 10 làithean obrach bho fhuair e. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba ag amas air 100% de chunntasan a phàigheadh, a' gabhail a-steach cunntasan a tha fo dheasbad aon uair 's gu bheil an deasbad air a rèiteachadh, ri uair a rèir nan cumhachan seo. Rè na bliadhna a thàinig gu crìch air 31 Màrt 2020, phàigh Coimisean Fearainn na h-Alba 95% de chunntasan a rèir nan cumhachan seo.

Cìsean nach buin ri
Sgrùdadh

Tha Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba air Sgrùdadh Alba a chur an dreuchd mar an neach-sgrùdaidh chunntasan bho thaobh a-muigh. Thathar a' foillseachadh làn-fhiosrachadh air a' chis airson sgrùdadh nan cunntasan gu ceann na bliadhna 31 Màrt 2020 ann an nòta 3 ([taobh-duilleig 46](#)) an cois nan cunntasan. Cha tugadh cùmhnant no pàigheadh do Sgrùdadh Alba airson obair sam bith nach buin ri sgrùdadh rè na bliadhna.

Aithisg air Uallaichean an Oifigeir Chunntachail

Ann an co-rèir ri earrann 19(4) de dh'Àchd Ionmhas Poblach agus Cunntachalachd (Alba) 2000 agus earrann 19 de dh'Àchd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016, tha Ministearan na h-Alba air stiùireadh a thoirt do Choimisean Fearainn na h-Alba gus aithris air cunntasan a dheisealachadh airson gach bliadhna ionmhasail anns a' chruth agus air an stèidh a chuireadh an cèill anns an Stiùireadh air Cunntasan a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba.

Tha na cunntasan air an deisealachadh a rèir nuair a tha suimeannan gan clàradh, agus feumaidh iad dealbh fìor agus cothromach a thoirt de chor a' ghnòthaich ann an Coimisean Fearainn na h-Alba aig ceann an ama agus de na cosgaisean obrachaidh aige a bharrachd air buannachdan agus callaidhean aithnichte agus sruthan airgid airson an ama ionmhasail.

Ann an deisealachadh nan cunntasan, tha an t-Oifigeir Cunntachail fo dhleastanas a bhith:

- A' cumail ris an Stiùireadh air Cunntasan a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba, a' gabhail a-steach nan riatanasan cunntasachd agus foillseachaidh, agus a' cur an gnìomh poileasaidhean cunntasachd freagarrach air stèidh chunbhalach
- A' toirt bhreithean agus tuairmsean air stèidh reusanta
- Ag ràdh an deach inbhean cunntasachd iomchaidh, mar a thathar a' cur an cèill ann an Leabhar-làimhe an Riaghaltas air Aithriseadh Ionmhasail, a leantail, agus a bhith a' leigeil ris agus a' mìneachadh eadar-dhealachaidhean sam bith a tha susbainteach anns na cunntasan
- Ag ullachadh nan cunntasan leis an tuigse gun cùm a' bhuidheann a' dol.

Tha an Rùnaire Maireannach is Prìomh Oifigeir Cunntachail aig Riaghaltas na h-Alba air Ceannard Coimisean Fearainn na h-Alba a chur an dreuchd mar Oifigeir Cunntachail.

Aithris leis an Oifigeir Chunntachail

Mar Oifigeir Cunntachail, tha uallach orm airson riaghailteachd is iomchaidheachd nan ionmhasan poblach ris a bheil mi a' freagairt, airson clàran iomchaidh a chumail agus airson stòrasan Coimisean Fearainn na h-Alba a dhìon, mar a chaidh a chur an cèill anns a' Mheòrachan gu Oifigearan Cunntachail airson Pàirtean de Rianachd na h-Alba, a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba.

A' Foillseachadh Fiosrachadh don Luchd-sgrùdaidh

Mar Oifigeir Cunntachail, cho fad 's as aithne dhomh, chan eil fiosrachadh sam bith buntainneach ri sgrùdadh air a bheil neach-sgrùdaidh Coimisean Fearainn na h-Alba aineolach. Tha mi air a h-uile ceum reusanta a ghabhail air chor 's gum bithinn fhìn eòlach air an fhiosrachadh air fad a tha buntainneach ri sgrùdadh agus gum faodainn dèanamh cinnteach gu bheil neach-sgrùdaidh Coimisean Fearainn na h-Alba eòlach air an fhiosrachadh.

Deimhinneachadh an Oifigeir Chunntachail air an Aithisg Bhliadhnail agus Cunntasan

Mar Oifigeir Cunntachail, tha mi a' deimhinneachadh gu bheil an aithisg bhliadhnail agus cunntasan san fharsaingeachd cothromach, cothromaichte agus so-thuigsinn, agus tha mi gu pearsanta a' gabhail uallach airson na h-aithisg bhliadhnail agus cunntasan agus nam breithneachaidhean a tha riatanach airson deimhinneachadh gu bheil iad cothromach, cothromaichte agus so-thuigsinneach.

Aithris air Riaghladh

Cùl-fhiosrachadh

Tha an Aithris air Riaghladh a' clàradh stiùbhardachd Coimisean Fearainn na h-Alba agus a' cur ris na cunntasan bliadhnail. Tha an aithris seo cuideachd a' tarraing ri chèile aithrisean agus fianais air riaghladh agus air rianachd is smachd chunnairt gus uidheam aithriseidh a libhrigeadh a tha cunbhalach agus co-chòrdail.

Ìre nan Dleastanasan

Mar Oifigeir Cunntachail, tha uallach orm airson siostam earbsach de dh'in-smachd a chumail a tha a' toirt taic do choileanadh poileasaidhean, cuimsean is amasan na buidhne, a chaidh a chur an cèill le Ministearan na h-Alba, fhad 's a thathar a' dìon nam maoinean is stòrasan poblach air a bheil mi fhìn cunntachail gu pearsanta, ann an co-rèir ris na dleastanasan a dh'fhoillsich ann am Meòrachan an Oifigeir Chunntachail.

Ann an coileanadh mo dhleastanasan pearsanta, tha mi a' dèanamh cinnteach gu bheil a' bhuidheann a' gèilleadh ris an Leabhar-làimhe air Ionmhas Poblach na h-Alba (SPFM). Bidh Ministearan na h-Alba a' foillseachadh an SPFM gus stiùireadh a thoirt do Riaghaltas na h-Alba agus do bhuidhnean ceangailte eile air làimheachadh is aithriseadh iomchaidh airson nam maoinean poblach. Tha e a' cur an cèill nan riatanasan reachdail, pàrlamaideach agus rianachd buntainneach, agus tha e a' cur cuideam air èifeachdas, buadhachd agus caomhantachd, agus tha e a' brosnachadh deagh mhodhan-obrach agus inbhean àrda a thaobh iomchaidheachd.

Frèam Riaghlaidh

Am Bòrd

Tha an Cathraiche air ceann Bòrd nan Coimiseanairean agus tha an Ceannard air ceann stiùireadh rianachd Coimisean Fearainn na h-Alba.

Air a' Bhòrd tha sianar Choimiseanairean; tha còigear dhiubh nan Coimiseanairean Fearainn agus tha aon dhiubh na Choimiseanair Tuathanachas Màil. Chaidh iad uile a chur an dreuchd le Ministearan na h-Alba.

Gheibhear barrachd fiosrachaidh air na Coimiseanairean air [taobh-duilleig 18](#).

Is e dreuchd a' Bhùird a bhith a' toirt seachad ceannardas ro-innleachdail airson na buidhne, a' cur an cèill stiùireadh air poileasaidh, a' gabhail a-steach cruthachadh Plana Ro-innleachdail agus Prògram na h-Obrach ri bhith air an aontachadh le Ministearan na h-Alba. Tha iad cuideachd a' sgrùdadh coileanadh na buidhne, agus tha an Ceannard cunntachail ris a' Bhòrd airson a' choileanadh sin.

Rè na bliadhna 2019-20, chuir am Bòrd cuideam air:

- Tar-shealladh air libhrigeadh a' Phlana Ro-innleachdail agus Prògram na h-Obrach
- Dèanamh conaltradh farsaing le com-pàirtichean agus leis a' phoball, a' gabhail a-steach coinneamhan poblach cunbhalach air feadh Alba
- Cumail sùil air coileanadh gach ràith, a' dèiligeadh ri coileanadh a thaobh libhrigeadh, ionmhas, cunnartan agus riaghladh
- Leasachadh agus trèanadh airson Buill a' Bhùird.

Tha am Bòrd a' faighinn taic bho Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan gus sùil a chumail air sgrùdadh chunntasan taobh a-staigh agus sgrùdadh chunntasan taobh a-muigh agus air coileanadh a thaobh ionmhasan, cunnartan agus riaghladh, agus le Comataidh Luchd-obrach agus Ìocadh.

Tha am Bòrd an geall air inbhean àrda de riaghladh corporra, agus is e beachd a' Bhùird gum bi structar earbsach de riaghladh a' cruthachadh buidheann a tha soirbheachail.

Gheibhear gnàth-riaghailtean a' Bhùird bho làrach-lìn a' Choimisein www.landcommission.gov.scot.

Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan

Mar ìos-mheud, bidh am Bòrd a' cur an dreuchd co-dhiù dithis Choimiseanairean air Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan. Leis gu bheil a' bhuidheann agus am Bòrd gu math beag a thaobh meud, chaidh ball bho thaobh a-muigh a cho-thaghadh air Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan air chor 's gun dèanar cinnteach gu bheil barrachd ealantas ann agus sgrùdadh èifeachdach. Choinnich a' Chomataidh seo ceithir tursan rè na bliadhna 2019-20.

Is àbhaist gum bi na sgrùdairean taobh a-muigh is taobh a-staigh an làthair aig gach coinneamh de Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan. Thathar a' toirt a' chothruim dhaibh bruidhinn gu neo-fhoirmeil ri buill na Comataidh. Is e adhbhar na Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan sùil a chumail, agus ath-bhreithneachadh, air cunnartan, smachd agus riaghladh corporra. Bidh a' Chomataidh ag obrachadh gu neo-eisimeileach agus bidh i a' toirt cunntas don Bhòrd.

Gheibhear na cumhachan iomraidh airson Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan air làrach-lìn a' Choimisein www.landcommission.gov.scot.

Comataidh Luchd-obrach agus Tuarastail

Chaidh comataidh Luchd-obrach agus Ìocadh a stèidheachadh sa Chèitean 2019 gus sùil a chumail air na siostaman ìocaidh a chaidh a chur an sàs airson a' Choimisein, a' gabhail a-steach sgrùdadh bliadhnaile air pàigheadh.

Tha Comataidh Luchd-obrach agus Ìocadh na comataidh aig a' Choimisein. 'S iad buill Comataidh Luchd-obrach agus Ìocadh Bòrd nan Coimiseanairean le Cathraiche Coimisean an Fhearainn mar chathraiche. Choinnich a' Chomataidh seo trì tursan rè na bliadhna 2019-20.

Bòrd nan Coimiseanairean ann an 2019-20

Coimiseanair	Suidheachadh air a' Bhòrd	An làthair aig Coinneamhan Bùird 2019-20
Andrew Thin	Cathraiche	7/8
Megan MacInnes	Coimiseanair	8/8
An t-Àrd-ollamh David Adams	Coimiseanair	7/8
An Dr Bob McIntosh	Coimiseanair Tuathanachas Màil	5/8
An Dr Sally Reynolds	Coimiseanair	7/8
Lorne MacLeod	Coimiseanair	8/8

Buill de Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan rè 2019-20

Ball Comataidh	Suidheachadh air Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan	An làthair aig Coinneamhan Comataidh 2019-20
Lorne MacLeod	Cathraiche (Coimiseanair)	4/4
Megan MacInnes	Ball (Coimiseanair)	4/4
Yvonne McIntosh*	Ball (Co-thaghte)	4/4

* Chaidh a co-thaghadh air 26 Ògmhios 2017; Tha an dreuchd cho-thaghte gu bhith a' tighinn gu crìch/ion-roghnach airson ath-ùrachadh air 26 Ògmhios 2021.

Buill de Chomataidh Comataidh Luchd-obrach agus Ìocadh rè 2019-20

Coimiseanair	Suidheachadh air a' Chomataidh	An làthair aig Coinneamhan Comataidh 2019-20
Andrew Thin	Cathraiche	3/3
Megan MacInnes	Coimiseanair	3/3
An t-Àrd-ollamh David Adams	Coimiseanair	3/3
An Dr Bob McIntosh	Coimiseanair Tuathanachas Màil	2/3
An Dr Sally Reynolds	Coimiseanair	3/3
Lorne MacLeod	Coimiseanair	3/3

Àrd-sgioba Stiùiridh 2019-20

- Hamish Trench (Ceannard agus Oifigear Cunntachail)
- Shona Glenn (Ceann Poileasaidh is Rannsachaidh)
- Sarah Allen (Ceann Tuathanachas Màil/ Còraichean is Dleastanasan Fearainn)
- Posy MacRae (Ceann Conaltraidh agus Sheirbheisean Corporra)

Gheibhear tuilleadh fiosrachaidh air an Àrd-sgioba Stiùiridh air [taobh-duilleig 19](#).

Tha an t-Àrd-sgioba Stiùiridh a' coinneachadh gu cunbhalach gus stiùireadh obrachaidh a cho-òrdanachadh. 'S iad an t-Àrd-sgioba Stiùiridh an t-Àrd-oifigear agus na Cinn Seirbheis. Tha an t-Àrd-sgioba Stiùiridh an geall air inbhean àrda de riaghladh corporra agus tha iad a' toirt a' cheannardais, stiùireadh ro-innleachdail agus àrainneachd smachd a tha a dhìth gus prìomh amasan Coimisean Fearainn na h-Alba a libhrigeadh.

AITHISG AIR RIAGHLADH CORPORA

Frèam-obrach Chunnartan agus Smachd

Feumaidh a h-uile buidheann a tha tighinn fo riatanasan Leabhar-làimhe air Ionmhas Poblach na h-Alba (SPFM) ro-innleachd rianachd chunnart a chur an gnìomh ann an co-rèir ris an stiùireadh iomchaidh a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba.

Tha an dòigh-obrach airson chunnartan agus smachd stèidhichte air pròiseas leantainneach a chaidh a dhealbhadh air chor 's gum faod na prìomh chunnartan gu coileanadh poileasaidhean, cuimsean is amasan Coimisean Fearainn na h-Alba a chomharrachadh; gum faod nàdar agus farsaingeachd nan cunnartan sin a mheasadh; agus gum faod iad a bhith air am manaidsèadh le èifeachdas, caomhantachd agus comas.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' cumail Clàr-chunnart Ro-innleachdail, a bhios a' clàradh chunnartan taobh a-staigh agus taobh a-muigh agus a bhios a' comharrachadh nan gnìomhan maothachaidh a tha a dhìth gus an coltas gun tig na cunnartan sin gu buil a lùghdachadh agus gus a' bhuidheann a thigeadh bhuapa isleachadh. Tha an Clàr-chunnart Ro-innleachdail air ath-ùrachadh is ath-sgrùdadh gu cunbhalach mar ghnàth-chuspair air a' chlàr-ghnothaich gach cuid leis an Àrd-sgioba Stiùiridh agus le Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan. Bithear a' toirt gach cunnart fa leth gu sealbhadair, a bhios a' dèanamh cinnteach gun dèanar na gnìomhan maothachaidh. Bidh am Bòrd a' beachdachadh air a' Chlàr-chunnart gach ràith.

Gabhaidh na prìomh chunnartan a chaidh a chomharrachadh rè na bliadhna gu 31 Màrt 2020 a sheòrsachadh fo cheithir prìomh chinn-sgrìobhaidh:

Libhrigeadh

- Cunnart gu bheil an Coimisean gu mòr an urra ri àireamh bheag de chomhairlichean agus luchd-rannsachaidh san roinn gus an t-eòlas fhaighinn a tha a dhìth gus rannsachadh/cùmhnantan àrd-inbhe a libhrigeadh, dh'adhbharaicheas dàil no beàrn ann an libhrigeadh
- Cunnart nach urrainn don Choimisean atharrachadh a shealltainn/mheasadh a rèir nan toraidhean is amasan aontaichte

- Cunnart gum fulaingear call shiostaman agus mar thoradh air sin nach b' urrainn don Choimisean obrachadh mar bhuidheann
- Cunnart nach urrainn don Choimisean freagairt gu luath gus goireasan a riarachadh a rèir atharrachaidhean prìomhachais.

Cliù

- Cunnart cliù, a thaobh dèanamh poileasaidh agus rianachd dhàimhean, gum faicear modh-obrach ais-ghnìomhach mar fhreagairt ri cùisean a tha ag èirigh
- Cunnart gum bi neo-chunbhalachd ann an co-cheangal toraidhean a' Choimisein ann an dòigh-aithris shoilleir agus gan ceangal ris a' chlàr-ghnothaich nas fharsainge air ath-leasachadh an fhearainn
- Cunnart gun tèid dàimhean làidir le prìomh luchd-ùidh a riaghladh gu neo-èifeachdach ann an leasachadh poileasaidh agus ann a bhith a' comharrachadh chothroman airson co-obrachadh, a' lughdachadh comas nan dàimhean le diofar luchd-ùidh
- Cunnart gum bi rianachd dhàimhean neo-èifeachdach thar Riaghaltas na h-Alba agus, mar thoradh air sin, nach bi obair a' Choimisein air a thuigsinn gu math agus nach tèid gabhail ri molaidhean gu math.

Gèilleadh

- Cunnart nach tèid aig a' Choimisean poileasaidhean riaghlaidh chorporra, reachdail no neo-reachdail, a chur air dòigh no a chur an gnìomh
- Cunnart nach tèid aig a' Choimisean air libhrigeadh a rèir a' bhuidseit a chaidh a riarachadh dha, agus mar thoradh air seo gu bheil fàilneachadh a thaobh cliù, rianachd agus riaghladh.

Luchd-obrach

- Cunnart gu bheil luchd-obrach neo-làthaireach air sgàth tinneis is msaa, agus mar thoradh air seo gu bheil call comais ann airson eileamaidean a tha riatanach airson nan siostaman gnothachais agus libhrigeadh
- Cunnart gu bheil atharrachaidhean ann am prìomhachasan obrach, dùilean neo-chòrdail no dìth prìomhachaidh a' toirt droch bhuidheann air fallaineachd an luchd-obrach.

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' leantainn poileasaidh Riaghaltas na h-Alba air Tèarainteachd Fiosrachaidh, agus tha Àrd-shealbhadair Cunnart Fiosrachaidh ann an àite gus cunnart fiosrachaidh a stiùireadh.

Tha na modhan-obrach airson cunnart agus smachd air an cur an gnìomh taobh a-staigh Coimisean Fearainn na h-Alba a' co-chòrdadh ris an stiùireadh anns an SPFM agus bha iad ann an sàs airson na bliadhna a thàinig gu crìch air 31 Màrt 2020 agus gu ruige an latha nuair a fhuair aonta airson na h-aithisg bhliadhnail agus cunntasan.

Rè na bliadhna agus gu ruige an latha nuair a chaidh na cunntasan a shoidhnigeadh, bha na rianan riaghlaidh a leanas an sàs:

- Poileasaidh air Innsireachd
- Poileasaidh an aghaidh Foill
- Stiùireadh-deasg air Ionmhas, air ath-ùrachadh

Tha frèama rianachd chunnartan a' Choimisein ag ràdh gun tèid trèanadh rianachd chunnartan a thoirt seachad don luchd-obrach uile gach trì bliadhna. Bha againn ri trèanadh rianachd chunnartan a bha gu bhith ann sa Mhàrt 2020 a chur dheth mar thoradh air glasadh-sìos COVID-19. Chaidh an trèanadh seo a chur dheth agus thèid a chumail anns an t-Sultain 2020.

Bithear a' leantainn oirnn lèirmheas a dhèanamh air an t-siostam in-smachd air chor 's gun dèanar cinnteach gum bi seo a' sìor-thoirt misneachadh èifeachdach fhad 's a tha a' bhuidheann a' fàs agus a' leasachadh.

Feabhas Luach

Le bhith a' leantainn prionnsapalan agus stiùireadh cleachdaidh as fheàrr air feadh na buidhne, tha Frèam-riaghlaidh a' Choimisein a' dèanamh cinnteach gun cum sinn oirnn a' faighinn luach as fheàrr san obair againn agus ann a bhith a' cur sheirbheisean is chùmhnantan air dòigh.

Mar eisimpleir, tha an Coimisean air rianan airson sheirbheisean co-roinnte a ghabhail os làimh a bheir seachad seirbheisean corporra a tha èifeachdach is èifeachdail, a' gabhail a-steach solarachadh airson ghoireasan daonna ann an 2019-20, le Ùghdarras Pàirc Nàiseanta

a' Mhonaidh Ruaidh. Tha Ro-innleachd Leasachaidh Buidhne aig a' Choimisein, agus fon ro-innleachd sin bithear a' dèanamh lèirmheas air solar sheirbheisean co-roinnte agus gam mion-atharrachadh tuilleadh gus feuman gnothachais agus cultar fàs-mhor a' Choimisein a choileanadh.

Modhan-obrach airson Strì eadar Com-pàirtean

Tha modhan-obrach aig Coimisean Fearainn na h-Alba, a tha teann agus uile-chùiseach, a bhios a' dèiligeadh ri strì sam bith a b' urrainnear èirigh eadar com-pàirtean. Thathar a' cumail clàr chom-pàirtean, an dà chuid airson Coimiseanairean agus luchd-obrach, agus thèid ath-ùrachadh gach bliadhna. Faodaidh am poball an clàr a sgrùdadh, agus thathar a' foillseachadh an fhiosrachaidh bho na Coimiseanairean air làrach-lìn Coimisean Fearainn na h-Alba.

Bidh Coimiseanairean a' clàradh strì sam bith a b' urrainnear èirigh aig toiseach gach coinneamh aig a' Choimisean, agus, far a bheil e freagarrach, nì iad fhèin neo-làthaireach airson cho-dhùnidhean air cùis sam bith anns a bheil com-pàirt aca. Thèid na com-pàirtean seo a chlàradh sna geàrr-chunntasan.

Sgrùdadh bhon taobh a-muigh

Tha Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba air Sgrùdadh Alba a chur an dreuchd mar an neach-sgrùdaidh chunntasan bho thaobh a-muigh airson ceithir bliadhna bho 1 Giblean 2017.

AITHISG AIR RIAGHLADH CORPORA

In-sgrùdadh

Tha in-sgrùdadh na phàirt bhunaiteach den t-siostam in-smachd. Airson na bliadhna ionmhasail 2019-20, chaidh seirbheis sgrùdadh chunntasan taobh a-staigh a sholarachadh le BDO LLP, a ghabh obair os làimh stèidhichte air anailis de na cunnartan mu choinneimh a' Choimisein. Rinn BDO LLP sgrùdadh is measadh air na pròiseasan aig Coimisean Fearainn na h-Alba anns na raointean a leanas:

- Riaghaladh Corporra
- Planadh Ionmhasail
- Conaltradh agus Com-pàirteachadh Luchd-ùidh
- Planadh Luchd-obrach
- Mar a chaidh molaidhean a thoirt air adhart.

Tha na co-dhùnidhean bhon in-sgrùdadh gan taisbeanadh ann an aithisgean rè na bliadhna chun an Àrd-sgioba Stiùiridh agus gu Comataidh Sgrùdadh is Cunnartan. Anns na h-aithisgean seo, bidh beachd air iomchaidheachd agus èifeachdas an t-siostaim in-smachd, còmhla ri molaidhean airson leasachaidhean.

Rinneadh 18 molaidhean uile gu lèir tron bhliadhna, bho ìre cunnairt mheadhanach gu ìre cunnairt ìosal. Cha deach moladh sam bith a dhèanamh aig ìre cunnairt àrd.

Gach bliadhna, bidh an solaraidhe in-sgrùdadh a' foillseachadh aithisg bhliadhnail anns am bi beachd air an t-siostam in-smachd. A rèir toraidhean an lèirmheis air rianachd chunnairt, riaghladh agus pròiseasan in-smachd a' Choimisein, tha barantas reusanta aig a' Choimisean nach eil laigsean mòra ann an siostaman in-smachd airson nan raointean air an do rinneadh lèirmheas ann an 2019-20.

Anns an aithisg bhliadhnail aca, thuirt an t-In-sgrùdaire gun do lorg iad ìre làidir de dhealas agus obair aig a' Choimisean airson a bhith a' cur an gnìomh an uiread 's a ghabhas de mholaidhean bho aithisgean sgrùdadh a rinneadh roimhe. Gu sònraichte bha iad ag aithneachadh gun deach molaidhean Obair-cùise Àiteachais a choileanadh, mar eisimpleir buileachadh siostam riaghlaidh obair-cùise. Thug iad sùil air 10 molaidhean bho 2018-19 agus air còig molaidhean bho 2019-20.

Chaidh ochd de na molaidhean a chur an gnìomh gu h-iomlan, chaidh ceithir a thoirt gu buil gu ìre, agus cha deach trì a bhuileachadh air sgàth atharrachaidhean ann an dòigh riaghlaidh a' phròiseict agus dàil ann am pròifileadh a' bhuidseit ri buidseat ath-shuidhichte na h-Alba.

Dàta agus Rianachd Fiosrachaidh

Tha modhan-obrach an sàs air chor 's gun dèanar cinnteach gu bheil a' gèilleadh ri dleastanasan dàta agus rianachd fiosrachaidh. Cha robh call dàta no briseadh dàta air a chlàradh no air aithriseadh leis a' Choimisean rè na bliadhna. Tha an Coimisean air ceumannan a ghabhail gus dèanamh cinnteach gu bheil a' gèilleadh ri dleastanasan GDPR. Tha Oifigeir Dìon Dàta sònraichte aig a' Choimisean a bharrachd air Sealbhadairean Stòras Fiosrachaidh sònraichte agus Àrd-shealbhadairean Cunnart Fiosrachaidh.

Tha an Coimisean ag aithneachadh cho cudromach 's a tha siobar-sheasmhachd agus tha e air a bhith a' leantainn air ag obair còmhla ri Riaghaltas na h-Alba air chor 's gun dèanar cinnteach gu bheil na teicneòlasan didseatach againn ann an co-rèir ri Plana-ghnìomh an Raoin Phoblaich airson Siobar-sheasmhachd. Fhuair Coimisean Fearainn na h-Alba teisteanachadh 'Cyber Essentials' sa Ghearran 2020.

Cùisean Riaghlaidh Susbainteach

Rè 2019-20, cha robh cùisean riaghlaidh susbainteach ann ri aithris.

Fòcas Airson Riaghladh A' Coimhead Air Adhart

Tha na prìomh dhùbhlain riaghlaidh san àm ri teachd stèidhichte air libhrigeadh bhuilean ann an co-theacsa ath-bheothachadh eaconamach na h-Alba bho ghalar sgaoilte COVID-19 agus bidh seo a' gabhail a-steach:

- A' coileanadh libhrigeadh Prògram Obraich Coimisean Fearainn na h-Alba agus a' cur ri ath-shlànachadh na h-Alba tro Phlana Ro-innleachdail ùr
- A' cruthachadh dhòighean-obrach èifeachdach anns na h-ìrean a tha air fhàgail de chuingealachaidhean COVID-19
- A' cumail sùil air atharrachaidhean ann an cunnartan is cothroman a thig bho atharrachaidhean ann an dòighean-obrach air sgàth COVID-19
- Aithriseadh bho shiostaman fiosrachaidh agus ionmhais a libhrigeadh, a tha freagarrach gus taic a thoirt do libhrigeadh èifeachdach is èifeachdail air na h-amasan corporra
- A' dèanamh barrachd obair leasachaidh air an sgeama tiomnadh ùghdarras gus dèanamh cinnteach gun obraich Coimisean Fearainn na h-Alba agus e a' fàs mar bhuidheann, ann an dòigh èifeachdach
- Leasachadh leantainneach a bhith ann air fiosrachadh rianachd coileanadh, a' gabhail a-steach prìomh chomharran coileanadh
- Prògram leantainneach de thrèanadh is leasachadh airson Coimiseanairean stèidhichte air riatanasan sgilean is leasachaidhean
- Stèidheachadh Comataidh Ìocadh a bhios a' marasgladh is a' sgrùdadh nan siostaman ìocaidh a chaidh a chur air bhonn airson a' Choimisein, gu h-àraid an siostam airson pàigheadh is rangachadh.

Barantasan Stiùiridh

Tha lèirmheas an Oifigeir Chunntachail, air èifeachdas an t-siostaim in-smachd agus nan rianan airson rianachd chunnairt, a' faighinn fiosrachadh bho:

1. Litir barantais le taic bho làn liosta-dhearbhaidh air in-smachd, aontaichte le Cinn Seirbheise, a' comharrachadh smachdan agus, agus far a bheil e iomchaidh, a' toirt fa-near cùisean iomagain
2. Obair nan in-sgrùdairean, a' gabhail a-steach aithisgean rè na bliadhna chun na Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan aig Coimisean Fearainn na h-Alba (a' gabhail a-steach a' bheachd aca, a tha neo-eisimeileach agus neo-phàirteach, air iomchaidheachd agus èifeachdas an t-siostaim in-smachd aig a' Choimisean, còmhla ri molaidhean airson leasachaidh)
3. Beachdan bhon luchd-sgrùdadh air an taobh a-muigh anns na h-aithisgean aca
4. Aithisg bhliadhnail agus ùrachaidhean ràitheil chun a' Bhùird bho Chathraiche na Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan a' toirt seachad mion-fhiosrachaidh air obair na comataidh sin rè na bliadhna
5. Lèirmheasan gach ràith bhon Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan air clàr-chunnairt na buidhne agus air obair nan in-sgrùdairean a' measadh èifeachdas nan rianan airson rianachd chunnairt
6. Litrichean dearbhaidh bho Ùghdarras Pàirc Nàiseanta a' Mhonaidh Ruaidh a bheir seachad seirbheis HR co-roinnte do Choimisean Fearainn na h-Alba.

Tha Aithisg Barantais Bhliadhnail nan In-sgrùdairean a' co-dhùnadh gu bheil am frèam-obrach de smachdan a tha an sàs a' toirt barantas reusanta a thaobh libhrigeadh èifeachdach is èifeachdail nan amasan ro-innleachdail aig a' Choimisein.

Co-dhùnadh

Stèidhichte air na tùsan barantais ainmichte gu h-àrd, agus air sgrùdadh leantainneach air cleachdaidhean riaghlaidh corporra a rèir phrionnsapalan is stiùireadh a thaobh deagh chleachdadh, tha mi riaraichte gu bheil smachdan riaghlaidh iomchaidh an sàs agus gu bheil iad ag obrachadh gu h-èifeachdach. Leanaidh obair leasachaidh air an fhrèam smachd gus dèanamh cinnteach gu bheil e iomchaidh agus èifeachdach nuair a bhios a' bhuidheann a' tighinn gu ìre.

Tha an Aithisg Tuarastal is Luchd-obrach le ùmhlachd do sgrùdadh ach a-mhàin am Poileasaidh Tuarastail, Nòta Gnè, Dàta mu Làithean dheth Tinn, poileasaidhean luchd-obrach a thaobh Co-ionannachd Chothroman, Ciorram agus Iomadachd, Cothromachd aig an Obair, agus Poileasaidhean Ionnsachaidh is Leasachaidh, a tha air an ath-sgrùdadh le Sgrùdadh Alba airson cunbhalachd leis na cunntasan sgrùdaichte.

Poileasaidh air Ìocadh

Buill a' Bhùird

Tha sianar Choimiseanairean air Bòrd Coimisean Fearainn na h-Alba. Tha tuarastal nan Coimiseanairean ùghdarraichte le Ministearan na h-Alba agus air a dhearbhadh a rèir Poileasaidh air Pàigheadh san Roinn Phoblaich airson Dreuchdan Àrda" (gheibhear barrachd fiosrachaidh aig www.scotland.gov.uk/publications).

An-dràsta, chan eil dreuchdan Buill a' Bhùird ion-pheinnsean. Chaidh na Buill Bùird làithreach uile fhadthadhbho 19 Dùbhlachd 2016. Chaidh ceathrar bhall fhadthadhbho air teirmichean còig bliadhna (Andrew Thin, Cathraiche; an Dr Bob McIntosh, Coimiseanair Tuathanachas Màil; an Dr Sally Reynolds, agus Lorne Macleod, Coimiseanairean Fearainn) agus chaidh dithis bhall fhadthadhbho airson teirmichean ceithir bliadhna (Megan MacInnes agus an t-Àrd-ollamh David Adams, Coimiseanairean Fearainn).

Luchd-obrach

Tha a h-uile neach-obrach, maireannach agus teirm-shuidhichte, air fhadthadhbho le Coimisean Fearainn na h-Alba. Airson 2019-20 tha an Coimisean air gabhail ri ìrean agus poileasaidhean pàighidh Riaghaltas na h-Alba gus ìrean tuarastail a riarachadh agus ath-sgrùdadh, leis a' Chomataidh Luchd-obrach agus Ìocadh a' gabhail ris an raon-pàighidh bliadhnail a thathar a' moladh a rèir poileasaidh pàighidh Riaghaltas na h-Alba. Thathar ag aithneachadh gum feum pàigheadh a bhith aig ìre a chuidicheas fastadh, glèidheadh agus brosnachadh luchd-obrach. Thathar cuideachd ag aithneachadh poileasaidhean an Riaghaltais air pàigheadh san t-Seirbheis Chatharra is san raon phoblach agus gum feumar cumail ri smachdan air caiteachas poblach. Thathar a' cumail sùil air coileanadh an luchd-obrach tro shiostam measadh coileanaidh.

Comataidh Sgrùdadh agus Cunnartan

Air a' Chomataidh Sgrùdadh agus Cunnartan aig Coimisean Fearainn na h-Alba, tha dithis Choimiseanairean agus aon bhall co-thaghte bho bhuidheann air an taobh a-muigh. Chan eil am ball co-thaghte a' faighinn tuarastal sam bith agus mar sin chan eilear ga ghabhail a-steach anns an aithris a leanas.

Ìocadh a' Bhùird

Bha ìocadh ri pàigheadh ris na Coimiseanairean mar a leanas

Coimiseanairean a bha ann an dreuchd ann an 2019-20	2019-20 (£)	2018-19 (£)
Andrew Thin (Cathraiche)	12,624	12,384
Megan MacInnes (Coimiseanair Fearainn)	7,028*	6,972
An t-Àrd-ollamh David Adams (Coimiseanair Fearainn)	5,040	4,944
An Dr Bob McIntosh (Coimiseanair Tuathanachas Màil)	20,160	19,776
An Dr Sally Reynolds (Coimiseanair Fearainn)	5,040	4,944
Lorne MacLeod (Coimiseanair Fearainn)	5,040	4,944

Chan eil dreuchdan Coimiseanair ion-pheinnsean.

*Tha pàigheadh airson shochairan neo-ionmhasail de £1,987 uile gu lèir air a ghabhail a-steach anns an ìocadh shuas airson Megan MacInnes a thugadh rè na bliadhna (2018-19: £2,028).

Tha Cathraiche Coimisean Fearainn na h-Alba an geall ri ceithir làithean gach mìos.

Tha Coimiseanair Tuathanachas Màil an geall ri ochd làithean gach mìos.

Tha Coimiseanairean Fearainn an geall ri dà latha gach mìos.

Chaidh na Coimiseanairean uile a chur an dreuchd bho 19 Dùbhlachd 2016.

Tuarastal airson Àrd-oifigearan

Tha an earrann a leanas a' toirt seachad fiosrachaidh air ìocadh agus com-pàirtean peinnsein nan àrd-oifigearan aig Coimisean Fearainn na h-Alba

	Tuarastal		Sochairan peinnsein		Iomlan	
	£000		£000		£000	
	2019-20	2018-19	2019-20	2018-19	2019-20	2018-19
Àrd-oifigear						
Hamish Trench	70-75	70-75	33	41	105-110	110-115
Senior Management Team						
Posy MacRae* ¹ Ionann is làn-ùine	40-45 (55-60)	35-40 (45-50)	18	16	60-65	55-60
Sarah Allen* ² Ionann is làn-ùine	35-40 (55-60)	30-35 (50-55)	15	13	50-55	45-50
Shona Glenn	55-60	50-55	22	21	75-80	70-75

*¹ Ag obair 0.8 FTE   *² Ag obair 0.6 FTE (0.8 FYE bhon Ghearran don Mhàrt 2020)

Tuarastal – A' gabhail a-steach làn-thuarastal, seach-thim agus cuibhreann sam bith eile chun na h-ìre 's gu bheil e a' tighinn fo bhuidheann cisean na Rìoghachd Aonaichte. Tha an aithris seo stèidhichte air pàighidhean a rinneadh rè na bliadhna le Coimisean Fearainn na h-Alba.

Sochairan neo-ionmhasail – Cha tugadh sochairan neo-ionmhasail sam bith rè 2019-20.

Frith-bhuannachdan – Cha robh frith-bhuannachd sam bith ann rè 2019-20.

Dìoladh airson call dreuchd

B' e an t-suim seo neoni airson 2019-20 (2018-19: neoni).

Rainnse pàighidh

Tha dleastanas air buidhnean aithriseidh a bhith a' foillseachadh na dàimh eadar ìocadh an neach-obrach leis an tuarastal as àirde agus an ìocadh meadhanail airson luchd-obrach na buidhne. Airson Coimisean Fearainn na h-Alba, bha am bann ìocaidh aig an neach-obrach leis an tuarastal as àirde anns a' bhliadhna ionmhasail 2019-20 eadar £70k is £75k. (2018-19: £70-75k). Bha seo 2.22 uiread (2018-19: 2.45) 's a bha tuarastal cuibheasach an luchd-obrach, a bha aig £32,644 (2018-19 - £29,951.50).

Ann an 2019-20, cha d'fhuair neach-obrach sam bith ìocadh nas àirde na an Ceannard. Bha tuarastalan eadar £21,482 agus £58,653 (gun a bhith a' gabhail a-steach a' Cheannard) (2018-19: £19,562 gu £53,965).

Peinnseanan na Seirbheis Catharra

Thathar a' toirt shochairan peinnsein tro rianan peinnsein na Seirbheis Catharra. Bho 1 Giblean 2015, chaidh sgeama peinnsein ùr airson seirbheisich chatharra a thoirt a-steach – Sgeama nan Seirbheiseach Catharra agus Eile, no alpha, a tha a' toirt shochairan peinnsein air stèidh cuibheasachd tuarastail, le aois a' pheinnsin gu h-àbhaisteach co-ionann ri Aois Peinnsean na Stàite airson a' bhuill (no 65 ma tha sin nas àirde). Bhon cheann-latha sin, ghabh a h-uile seirbheiseach catharra a bha ùr ann an dreuchd, agus a' mhòr-chuid dhiubhsan a bha mar-thà anns an t-seirbheis, ris an sgeama ùr alpha. Ron cheann-latha sin, bha seirbheisich chatharra a' gabhail pàirt ann am Prìomh Sgeama Peinnsein na Seirbheis Catharra (PCSPS). Tha ceithir roinnean ann am PCSPS: trì a tha a' toirt shochairan air stèidh an tuarastail dheireannaich (classic, premium no classic plus), le aois a' pheinnsin àbhaisteach de 60; agus aon a tha a' toirt shochairan air stèidh a' chùrsa-obrach iomlan (nuvos), le aois a' pheinnsin àbhaisteach de 65.

Tha na rianan reachdail seo neo-mhaoinichte, le cosgais nan sochairan air a pàigheadh le suimeannan airgid a tha Pàrlamaid a' bhòtadh gach bliadhna. Tha peinnseanan a tha rim pàigheadh fo classic, premium, classic plus, nuvos agus alpha air am meudachadh gach bliadhna ann an co-rèir ri reachdas air meudachadh pheinnsenan. Bha daoine a bha nam buill de PCSPS a bha 10 bliadhna taobh a-staigh aois a' pheinnsin àbhaisteach aca air 1 Giblean 2012 a' fantainn ann am PCSPS an dèidh 1 Giblean 2015. Bidh iadsan a bha eadar 10 bliadhna agus 13 bliadhnaichean is 5 mìosan bhon aois peinnsein àbhaisteach aca air 1 Giblean 2012 ag atharrachadh gu alpha uaireigin eadar 1 Ògmhios 2015 agus 1 Gearran 2022. Airson a h-uile ball a tha ag atharrachadh gu alpha, tha na sochairan PCSPS aca air am 'bancaicheadh', agus bidh iadsan le sochairan nas tràithe ann an tè de na roinnean stèidhichte air tuarastal deireannach a' faighinn nan sochairan sin stèidhichte air an tuarastal dheireannach aca nuair a dh'fhàgas iad alpha. (Tha na figearan peinnsein airson oifigich a' sealltainn peinnsein a choisinn iad ann am PCSPS no alpha – mar

a tha freagarrach. Far a bheil sochairan aig an oifigeach gach cuid ann an alpha agus ann am PCSPS, thathar ag aithris figear a tha a' riochdachadh luach co-mheasgaichte de na sochairan aca anns an dà sgeama.) Bhon Dàmhair 2002, dh'fhaodadh buill a tha a' tighinn a-steach don sgeama a bhith a' taghadh an ullachaidh iomchaidh a thaobh peinnsein 'comharrachichte mu shochairan' no 'peinnsean neach-pàirteachaidh ceannach-airgid' le cuibhreann fastaidheir (cunntas peinnsein com-pàirteachais)

Tha cuibhreannan an fhaistaidheir ceangailte ri tuarastal agus tha iad aig ìre eadar 4.6% agus 8.05% de chosnadh airson peinnsein de bhuill ann an classic, premium, classic plus, nuvos and alpha. Bidh sochairan ann an classic a' tàrmachadh aig ìre 1/80mh de chosnadh mu dheireadh airson peinnsein airson gach bliadhna de sheirbheis. Cuideachd, tha cnap-shuim a tha co-ionann ri trì bliadhna de pheinnsen an toiseach ri pàigheadh an dèidh dol air chluaineas. Airson premium, bidh sochairan a' tàrmachadh aig ìre 1/60mh den chosnadh mu dheireadh airson peinnsein airson gach bliadhna de sheirbheis. Eu-coltach ri classic, chan eil cnap-shuim ann gu fèin-obrachail. Tha classic plus an ìre mhath na mheasgachadh, le sochairan airson seirbheis ro 1 Dàmhair 2002 air an obrachadh a-mach ann am farsaingeachd mar a tha classic agus sochairan airson seirbheis bhon Dàmhair 2002 air an obrachadh a-mach mar a tha iad ann am premium. Ann an nuvos, bidh buill a' cur ri peinnsein air stèidh an tuarastail ion-pheinnsin ri linn ùine am ballrachd anns an sgeama. Aig deireadh bliadhna an sgeama (31 Màrt), tha cunntas peinnsein choisinn a' bhuill a' faighinn 2.3 % den chosnadh airson peinnsein aca sa bhliadhna sin den sgeama agus tha am peinnsean tàrmaichte ga àrdachadh a rèir an reachdais air àrdachadh peinnsein. Bidh sochairan ann an alpha a' fàs ann an car an aon dòigh ri nuvos, ach gu bheil ìre an tàrmachaidh aig 2.32%. Anns gach suidheachadh, faodaidh gun cuir buill romhpa am peinnsean a thoirt suas agus cnap-shuim fhaotainn chun nan crìochan a shuidhich Achd an Ionmhais 2004.

Sochairan Peinnsein

	Peinnsean tàrmaichte aig aois a' pheinnsin mar a bha e air 31/03/20 agus cnap-shuim a bhuineas ris		Àrdachadh fìor ann am peinnsean agus cnap-shuim a bhuineas ris aig aois a' pheinnsin		CETV* aig 31/03/20	CETV aig 31/03/19	Àrdachadh fìor ann an CETV mar a tha maoinichte le fastaidhear
	Peinnsean	Cnap-shuim	Peinnsean	Cnap-shuim	£000	£000	£000
Àrd-oifigear							
Hamish Trench	20-25	-	0-2.5	-	259	230	15
Àrd-sgioba Stiùiridh							
Posy MacRae	0-5	-	0-2.5	-	28	18	7
Sarah Allen	0-5	-	0-2.5	-	28	16	9
Shona Glenn	0-5	-	0-2.5	-	31	18	8

*Tha CETV a' ciallachadh luach an airgid a gheibhear airson peinnsean a ghluasad ("Cash Equivalent Transfer Value"), agus faodar barrachd fiosrachaidh fhaotainn air [taobh-duilleig 32](#).

Tha cunntas peinnein com-pàrteachais na ullachadh peinnein do luchd-pàrteachaidh. Nì am fastaidhear cuibhreann bunaitich eadar 8% is 14.75% (a rèir aois a' bhuill) ann am bathar peinnein luchd-pàrteachaidh a thaghas am ball bho phannal sholaraichean. Chan fheum an neach-obrach cur ris, ach nuair a chuireas iad, bheir am fastaidhear an aon rud seachad gu ìre 3 sa cheud den tuarastal ion-pheinnein (a bharrachd air cuibhreann bunaitich an fhasaidheir). Bidh fastaidhearan cuideachd a' cur 0.5 sa cheud a bharrachd de thuarastal ion-peinnein gus cosgaisean a chòmhdach airson àrachas shochair an aghaidh chunnartan, a thathar a' solarachadh bhon mheadhan (is e sin, bàs ann an seirbheis agus leigeil dreuchd seachad air sàilleibh droch shlàinte).

Is e am peinnein tàrmaichte a chithear an seo am peinnein air am bi am ball airidh nuair a ruigeas iad aois a' pheinnein, no nuair a sguireas iad de bhith nam ball den sgeama ma tha iad cheana aig aois a' pheinnein no nas sine. Is e 60 aois a' pheinnein airson buill ann an classic, premium agus classic plus, 65 airson buill ann an nuvos agus, airson buill ann an alpha, 65 no Aois Peinnein na Stàite ma tha sin nas àirde. (Tha na figearan peinnein airson oifigich a' sealltainn peinnein a choisinn iad ann am PCSPS no alpha – mar a tha freagarrach. Nuair a tha sochair an aig an oifigear gach cuid ann am PCSPS agus ann an alpha, is e an àireamh a bheirear luach nan sochair san dà sgeama còmhla, ach thoir fa-near gur dòcha gum biodh pàrtean den peinnein sin rim pàigheadh aig diofar aoisean.)

Gheibhear barrachd fiosrachaidh mu ullachaidhean peinnein na Seirbheise Catharra air an làraich-lìn www.civilservicepensionscheme.org.uk.

Luach an airgid a gheibhear airson peinnein a ghluasad (CETV)

Is e a tha ann an Luach an airgid a gheibhear airson peinnein a ghluasad (CETV) luach aithnichte nan sochair ann an sgeama peinnein a tha ball air a ghleidheadh bho sgeama peinnein suas gu àm sònraichte, agus sin air a mheasadh le clèireach-urrais. Is iad na sochair a thèid a mheasadh sochair

tàrmaichte a' bhuill agus peinnein sam bith aig cèile ceangailte a tha ri phàigheadh bhon sgeama. Is e a tha ann an CETV suim a thèid a phàigheadh le sgeama no rèiteachadh peinnein gus sochair peinnein a ghleidheadh ann an sgeama no rèiteachadh peinnein eile nuair a dh'fhàgas ball sgeama agus iad a' roghnachadh na sochair a ghlèidh iad sa chiad sgeama a ghluasad. Tha na figearan peinnein a tha gan sealltainn a' buntainn ri sochair a tha an neach fa leth air a ghleidheadh mar thoradh air a' bharrachd iomlan a th' aca san sgeama peinnein, chan e dìreach an t-seirbheis a nì iad mar phàirt den sgioba-stiùiridh a dh'fheumar fhoillseachadh.

Am measg nam figearan, tha luach sochair peinnein sam bith ann an sgeama (no rèiteachadh) eile a chuir am ball a-null gu ullachaidhean peinnein na Seirbheise Catharra. Nam measg cuideachd tha sochair peinnein sam bith a bharrachd a fhuair am ball seach gun do cheannaich e sochair peinnein a bharrachd air a chosgais fhèin. Tha CETVs gan obrachadh a-mach a rèir Riaghailtean Sgeamaichean Peinnein Obrach (Luachan Cur A-null) (Atharrachadh) 2008 agus chan eil iad a' toirt feart air lùghdachadh sam bith a th' ann aig an àm seo no a dh'fhaodadh a bhith ann san ùine air thoiseach air sochair mar thoradh air Cis Cuibhreann Beatha a dh'fhaodadh a bhith ri pàigheadh nuair a thèid na sochair peinnein a ghabhail.

Meudachadh Fìor ann an CETV

Tha seo a' sealltainn meudachadh ann an CETV a tha gu ìre mhòr air a mhaoineachadh leis an neach-fastaidh. Chan eil e a' gabhail a-staigh àrdachadh sa pheinnein ri linn atmhòrachd, suimeannan a chuir an neach-obrach ris (a' gabhail a-staigh luach shochair sam bith a chaidh a ghluasad bho sgeama peinnein no rèiteachadh eile) agus bidh e a' cleachdadh buaidhean coitcheann a' mhargaidh air luachadh airson toiseach agus deireadh na h-ùine.

Aithisg air Luchd-obrach

Cosgaisean is Àireamhan Luchd-obrach

	Luchd-obrach maireannach	Buill a' Bhùird	Eile	Iomlan 2019-20	Iomlan 2018-19
	£000	£000	£000	£000	£000
Tuarastalan	403	55	76	534	419
Cosgaisean shochair sòisealta	45	2	7	54	36
Cosgaisean peinnein eile	117	-	21	138	81
Fo-fhastadh thugainn agus luchd-obrach bhuidhnean-cosnaidh	-	-	27	27	22
IOMLAN	565	57	131	753	558

Àireamh de Luchd-obrach gu cuibheasach

Àireamh cuibheasach de dhaoine ionann is làn-ùine (FTE) air am fastadh rè na bliadhna

	Àireamh 2019-20
Àrd-sgioba Stiùiridh	3
PTaic Phroifeiseanta, Stiùireadh agus Rianachd	10
IOMLAN	13

Tha àrd-stiùireadh a' ciallachadh buill na Sgioba Stiùiridh.

Bha 75% den luchd-obrach air cùmhnantan maireannach air 31 Màrt 2020, 's e sin 12 luchd-obrach maireannach agus ceithir luchd-obrach air cùmhnant teirm-shuidhichte.

Cha robh ìocadh comhairleachaidh aig a' Choimisean agus cha robh rianan far an ròla-pàighidh ann rè 2019-20 (2018-19: neoni).

Nòta air Gnè

	Boireannaich 31 Màrt 2020	Fireannaich 31 Màrt 2020	Boireannaich 31 Màrt 2019	Fireannaich 31 Màrt 2019
Coimiseanairean	4	2	4	2
Àrd-oifigear	1	-	1	-
Luchd-obrach	2	13	2	11

Tha an àireamh de luchd-obrach a' gabhail a-steach luchd-obrach pàirt-ùine.

Tha na figearan shuas a' sealltainn nan àireamhan iomlan de luchd-obrach mar a bha iad air 31 Màrt 2020, chan ann air stèidh co-ionann is làn-ùine.

Luchd-obrach Dheth Tinn

Bha luchd-obrach dheth tinn sa bhliadhna gu 31 Màrt 2020 airson 55 làithean, sin 1.6% de na làithean a dh'fhaodadh luchd-obrach a bhith ag obair. Tha sin coltach ri gach neach-obrach a bhith dheth tinn 3.44 làithean gu cuibheasach thar na bliadhna.

Pasganan Fàgail

Cha robh pasganan fàgail ann rè 2019-20 (2018-19: neoni).

Poileasaidhean air Co-ionannachd Chothroman, Ciorram agus Iomadachd

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' gabhail ri poileasaidhean Riaghaltas na h-Alba air co-ionannachd chothroman agus iomadachd. Tha am poileasaidh air co-ionannachd chothroman ag ràdh gum bu chòir gum faigheadh an luchd-obrach an aon làimhseachadh, chan eil e gu diofar dè a' ghnè, an inbhe a thaobh pòsaidh, an aois, an cinneadh, an taobhadh feise, an ciorram, an creideamh no feallsanachd, am pàtran obrach, inbhe a thaobh fastaidh, aithne gnè (tar-ghnèitheach), inbhe màthaireil no athaireil, cùram no ballrachd aonaidh-chiùird a bhiodh aca. Feuchaidh an Coimisean ri leth-bhreith mì-laghail a sheachnadh anns gach taobh de chosnadh a' gabhail a-steach fastadh, adhartachadh, cothroman ionnsachaidh is leasachaidh, pàigheadh is sochairean, smachd

agus taghadh airson call dreuchd. Ann an co-rèir ri poileasaidh Riaghaltas na h-Alba, feumaidh Coimisean Fearainn na h-Alba cur ri iomadachd an luchd-obrach anns a' bhuidhinn. Chan urrainn don Choimisean leth-bhreith a dhèanamh gu dìreach ann a bhith a' taghadh luchd-obrach airson fastadh no adhartachadh, ach faodaidh an Coimisean dòighean laghail iomchaidh a chleachdadh, a' gabhail a-steach gnìomhan deimhinneach laghail gus dèiligeadh ri fo-riochdachadh de bhuidheann sam bith a tha an Coimisean a' comharrachadh aig nach eil riochdachadh gu leòr ann an seòrsaichean sònraichte de dh'obraichean. Tha fastadh agus leasachadh dhaoine air a bheil ciorram a' tighinn fon Phoileasaidh Co-ionannachd Chothroman agus Iomadachd againn, agus mar phàirt den sgeama Misneachd Ciorraim anns a bheil a' bhuidheann a' gabhail pàirt thèid tagraidhean cosnaidh a gheibhear bho thagraiche sam bith a tha a' nochdadh gu bheil ciorram orra a chur air a' gheàrr-liosta ma sheallas iad gu bheil iad a rèir nan slatan-tomhais riatanach uile airson a bhith air a' gheàrr-liosta airson na dreuchd. Nì Coimisean Fearainn na h-Alba atharrachaidhean reusanta do na cleachdaidhean obrach àbhaisteach aige gus cnap-starra sam bith bho chiorram a sheachnadh. Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' gealltainn an luchd-obrach air fad a leasachadh agus a' cur luach gu deimhinneach air farsaingeachd sheallaidhean is eòlais a bheir a h-uile neach don obair againn, agus tha e air plana ionnsachaidh is leasachaidh coileanta a chur an sàs. Tha rùn aig Coimisean Fearainn na h-Alba na dleastanasan aige a libhrigeadh ann an dòigh a bhrosnaicheas co-ionannachd chothroman, aig a bheil e mar amas cur às do leth-bhreith agus do ghiùlan eile air an do chuir reachdas co-ionannachd toirmeasg.

Call is Pàighidhean Sònraichte

Cha robh call no pàighidhean sònraichte ann rè na bliadhna 2019-20 (2018-19: neoni).

Tìodhlacan agus Tabhartasan air Adhbharan Carthannais

Cha robh tìodhlacan no tabhartasan air adhbharan carthannais rè na bliadhna 2019-20 (2019: neoni).

Fèicheanasan neo-chosmhail a dh'fhaodadh èirigh

Tha dleastanas air Coimisean Fearainn na h-Alba aithris air fèicheanasan a dh'fhaodadh èirigh far a bheil an coltas, gum bithear a' tar-chur sochair eaconamach mar rèiteachadh, ro neo-chosmhail a bhith a' coileanadh a' mhìneachaidh air fèicheanasan a dh'fhaodadh èirigh fo IAS37. Chan eil gin a dh'fhèicheanasan neo-chosmhail a dh'fhaodadh èirigh an-dràsta.

Hamish Trench

Ceannard agus Oifigear Cunntachail
1 Sultain 2020

AITHISG AN NEACH-SGRÙDAIDH NEO-EISIMEILICH

Aithisg an neach-sgrùdaidh neo-eisimeilich do bhuill Coimisean Fearainn na h-Alba, Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba agus Pàrlamaid na h-Alba.

Aithisg air an sgrùdadh a rinneadh air na h-aithrisean ionmhasail

Beachd air na h-aithrisean ionmhasail

Tha mi air sgrùdadh a dhèanamh air na h-aithrisean ionmhasail ann an aithisg bhliadhnail agus cunntasan Coimisean Fearainn na h-Alba airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2020 fo Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016. Anns na h-aithrisean ionmhasail, tha Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom, Aithris air Sruthan Airgid, Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean agus nòtaichean an cois nan aithrisean ionmhasail, a' gabhail a-steach geàrr-iomradh air na prìomh phoileasaidhean cunntasachd. Tha am frèam airson aithrisean ionmhasail a chaidh a chur an sàs ann a bhith ag ullachadh nan aithrisean seo freagarrach a thaobh an lagha agus Inbhean Eadar-nàiseanta airson Aithrisean Ionmhasail (IFRSan) ris an do ghabh an t-Aonadh Eòrpach, agus mar a chaidh sin a chur an cèill agus atharrachadh ann an Leabhran an Riaghaltais airson Aithisgean Ionmhasail 2019-20 (FRem 2019-20).

Nam bheachd-sa, tha na h-aithrisean ionmhasail an cois seo:

- a' toirt seachad sealladh fìor is cothromach a rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean bho Mhinistearan na h-Alba fon sin mar a bha iad air 31 Màrt 2020 agus de chaiteachas obrachaidh lom na buidhne airson na bliadhna a chrìochnaich an uair sin;
- air an ullachadh gu ceart a rèir IFRSan mar a chaidh aontachadh leis an Aonadh Eòrpach, agus mar a chaidh a chur an cèill agus atharrachadh ann an FRem 2019-20; agus
- air an ullachadh a rèir riathanasan Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean co-cheangailte ri sin bho Mhinistearan na h-Alba.

Bun-stèidh a' Bheachd

Tha mi air sgrùdadh a dhèanamh a rèir an lagha bhuntainnich agus a rèir Inbhean Sgrùdadh Eadar-nàiseanta a gheibhear san Rìoghachd Aonaichte (ISAan (RA)), mar a tha riathanach a thaobh a' **Chòd Cleachdaidh Sgrùdadh** a tha

air aontachadh le Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba. Tha tuilleadh mìneachaidh air mo dhleastanasan fo na h-inbhean sin san earrainn den aithisg agam Dleastanasan an Neach-sgrùdaidh ann a bhith Sgrùdadh nan Aithrisean Ionmhasail. Chaidh mo chur an dreuchd leis an Àrd-neach-sgrùdaidh air 26 Faoilleach 2018. 'S e trì bliadhna an ùine gun bheàrn a tha an dreuchd air mairsinn. Tha mi neo-eisimeileach gun cheangal ris a' bhuidhinn seo a rèir nan riathanasan beusail a bhuineas ris na sgrùdaidhean a nì mi air aithrisean ionmhasail san RA, a' gabhail a-steach nan Inbhean Beusail do Luchd-sgrùdaidh aig Comhairle airson Aithriseadh Ionmhasail, agus tha mi air mo dhleastanasan beusail a choileanadh a rèir nan riathanasan sin. Cha deach seirbheisean nach buin don sgrùdadh, a tha toirmisgte fon Inbhe Bheusail, a thoirt seachad don bhuidhinn. Tha mi den bheachd gu bheil an fhianais a fhuair mi gu leòr agus freagarrach gus taic a thoirt don bheachd a ghabh mi.

Co-dhùnidhean co-cheangailte ri modhan cunntasachd far a bheilear a' gabhail ris gun cum a' bhuidheann a' dol

Chan eil dad agam ri aithris a thaobh nan cùisean a leanas fo ISAan (RA), air am feum mi aithris a dhèanamh:

- far am biodh cleachdadh na dùile gun cum a' bhuidheann a' dol airson aithrisean ionmhasail a dheisealachadh mi-iomchaidh; no
- far nach eil aithrisean ionmhasail na buidhne a' rùn-phàirteachadh mhì-chinntean mòra a dh'fhaodadh teagamh susbainteach a chur air comas na buidhne a bhith a' leantainn air a' cleachdadh, mar stèidh cunntaidh, dùil gun cum a' bhuidheann a' dol fad 12 mìosan a dh'fhaid bhon cheann-latha nuair a fhuair na h-aithrisean ionmhasail cead airson foillseachaidh

Cunntaran a thaobh mhì-aithrisean susbainteach

Rinn mi aithris ann an Aithisg Sgrùdaidh Bhliadhnail fa leth, a gheibhear air **làrach-lìn Sgrùdadh Alba**, air na cunntaran as motha a chomharraich sinn a thaobh mhì-aithrisean susbainteach air an deach measadh a dhèanamh agus air na co-dhùnidhean agam mun deidhinn.

Dleastanasan an Oifigeir Chunntachail airson nan aithrisean ionmhasail

Mar a chaidh a mhìneachadh ann am barrachd doimhneachd san Aithris air Dleastanasan an Oifigeir Chunntachail, tha an t-Oifigeir Chunntachail a' gabhail uallach airson ullachadh nan aithrisean ionmhasail agus feumaidh e a bhith riarachtaiche gun toir iad sealladh fìor is cothromach air cùisean a rèir frèam nan aithrisean ionmhasail, agus tha uallach air cuideachd gus na modhan in-smachd a tha an t-Oifigeir Chunntachail a' meas iomchaidh a chur an sàs, a nì cinnteach gun tèid aithrisean ionmhasail ullachadh anns nach eil mì-aithris, a dh'èireas an dàrna cuid bho fhoill no mearachd.

Nuair a tha e ag ullachadh nan aithrisean ionmhasail, tha uallach air an Oifigeir Chunntachail airson measadh a dhèanamh air comas na buidhne a chumail a' dol, agus airson rùn-phàirteachadh, mar a bhios e iomchaidh, chùisean co-cheangailte ri cleachdadh na dùil gun cum a' bhuidheann a' dol, mura bheil sin iomchaidh.

Dleastanasan an Neach-sgrùdaidh ann a bhith Sgrùdadh nan Aithrisean Ionmhasails

'S e a tha fa-near dhomh a choileanadh, gum bi dearbhachd reusanta agam nach eil mì-aithris shusbainteach sna h-aithrisean ionmhasail, a dh'èireas an dàrna cuid bho fhoill no mearachd, agus aithisg neach-sgrùdaidh fhoillseachadh san toir mi seachad mo bheachd air na h-aithrisean ionmhasail. 'S e a th' ann an dearbhachd reusanta, dearbhachd gu math cinnteach; chan eil sin na ghealltanas, ge-tà, ma tha mì-aithris shusbainteach ann, gun toir sgrùdadh a thèid a chumail a rèir nan Inbhean Sgrùdaidh Eadar-nàiseanta (RA) an aire dha sin daonnan. Faodaidh mì-aithrisean èirigh bho fhoill no mearachdan agus tha iad air am meas susbainteach ma thathar an dùil gu reusanta gun toir iad, mar mhì-aithris fa leth no mar ghrunn dhiubh còmhla, buaidh air co-dhùnidhean eaconamach a nì luchd-cleachdaidh stèidhichte air na h-aithrisean ionmhasail seo.

Tha an cunntar nach lorgar mì-aithris shusbainteach a chaidh adhbharachadh le foill nas àirde na tè a chaidh adhbharachadh le mearachd, a chionn 's gum faod foill gabhail a-steach cealg-chòrdadh, dearmadan so-rùnaichte, claon-chunntasan no tar-àithne shiostaman in-smachd. Tha comas an sgrùdaidh gus foill is neo-riaghailteachdan eile a lorg an eisimeil air factaran leithid sgil a' chiontaiche, tricead agus meud a' bhrath-fhoill,

ire a' chealg-chòrdaidh a bha na lùib, meud nan suimean air leth air an do rinneadh brath-foill, agus ìre nan daoine fa leth a bha an sàs ann. Mar sin, bidh mi a' dealbhadh agus a' coileanadh modhan sgrùdaidh a tha a' co-fhreagairt ris na cunnartan measraichte de mhì-aithris shusbainteach bho fhoill.

Gheibhear tuairisgeul a bharrachd air dleastanasan an neach-sgrùdaidh airson aithrisean ionmhasail a sgrùdadh air làrach-lìn Comhairle airson Aithriseadh Ionmhasail www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Tha an tuairisgeul seo mar phàirt den aithisg-sgrùdaidh agam.

Fiosrachadh eile san aithisg bhliadhnail agus cunntasan

Tha an t-Oifigeir Chunntachail a' gabhail uallach airson an fhiosrachaidh eile san aithisg bhliadhnail agus cunntasan. 'S e a th' ann an fhiosrachadh eile, fiosrachadh nach eil a' nochdadh sna h-aithrisean ionmhasail, a' phàirt sgrùdaichte den Aithisg air locadh is Luchd-obrach, agus san aithisg-sgrùdaidh neo-eisimeileach agam air na h-aithrisean ionmhasail sin. Chan eil mo bheachd air na h-aithrisean ionmhasail a' gabhail a-steach an fhiosrachaidh eile agus chan eil mi a' dèanamh co-dhùnadh sam bith a bheireadh dearbhachd a thaobh a leithid a dh'fhiosrachadh, ach a-mhàin a thaobh chùisean air am feum mi beachdachadh fo stiùireadh laghail bho Àrd-neach-sgrùdaidh na h-Alba mar a tha e air a chur sios gu soilleir nas fhaide air adhart san aithisg seo.

An lùib mo sgrùdaidh air na h-aithrisean ionmhasail, tha e mar dhleastanas orm am fiosrachadh ionmhasail agus neo-ionmhasail uile san aithisg bhliadhnail agus cunntasan a leughadh, feuch an robh nithean susbainteach san fhiosrachadh sin nach robh a' dol leis na h-aithrisean ionmhasail sgrùdaichte agus gus fiosrachadh sam bith a chomharrachadh far a bheil coltas ann gu bheil fiosrachadh ann a tha ceàrr, stèidhichte air an eòlas a fhuair mi bho bhith a' dèanamh an sgrùdaidh, no fiosrachadh nach eil ag aontachadh gu susbainteach ris an eòlas sin. Ma chomharraicheas mi neo-chunbhalachd shusbainteach mar sin no aithrisean a tha, a rèir coltais ceàrr gu susbainteach, feumaidh mi co-dhùnadh a bheil mì-aithris shusbainteach anns na h-aithrisean ionmhasail no mì-aithris shusbainteach den fhiosrachadh eile. Ma thig mi chun a' cho-dhùnaidh, stèidhichte air an obair a rinn mi, gu bheil mì-aithris shusbainteach den fhiosrachadh eile seo, tha e mar fhiachaibh orm a bhith ag aithris na cùise sin. Chan eil dad agam ri aithris a thaobh seo.

AITHISG AN NEACH-SGRÙDAIDH NEO-EISIMEILICH

Aithris air cho cunbhalach 's a bha am fiosrachadh air caiteachas is teachd-a-steach

Beachd air cunbhalachd

Nam bheachd-sa bha, anns gach dòigh shusbainteach, an caiteachas agus an teachd-a-steach uile a chithear sna h-aithrisean ionmhasail air an giùlan no air an cur an sàs a rèir chumhachan is stiùiridhean iomchaidh sam bith a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba.

Dleastanasan airson cunbhalachd

Tha dleastanas air an Oifigear Chunntachail gus dèanamh cinnteach gu bheil cunbhalachd ga cur an sàs a thaobh caiteachas is teachd-a-steach na buidhne. Tha e an urra rium beachd a ghabhail air cho cunbhalach 's a tha an caiteachas agus teachd-a-steach mar a tha iad air an aithris, ann an co-rèir ri Achd an Ionmhais Phoblaich agus na Cunntachalachd (Alba) 2000.

Aithris air riatanasan eile

Beachd air cùisean eile a tha fo òrdugh Àrd-neach-sgrùdadh na h-Alba

Nam bheachd-sa, chaidh a' phàirt den Aithisg air Ìocadh is Luchd-obrach a bhios ga sgrùdadh ullachadh gu ceart a rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba fon Achd

Nam bheachd-sa, stèidhichte air an obair a rinn mi san sgrùdadh:

- tha am fiosrachadh a chaidh a thoirt seachad san Aithris Coileanaidh airson na bliadhna ionmhais dha bheilear a' deasachadh nan aithrisean ionmhasail ann an co-rèir ris na h-aithrisean ionmhasail agus chaidh an aithisg sin ullachadh a rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba fon Achd; agus
- tha am fiosrachadh a chaidh a thoirt seachad san Aithris air Riaghladh airson na bliadhna ionmhais dha bheilear a' deasachadh nan aithrisean ionmhasail ann an co-rèir ris na h-aithrisean ionmhasail agus chaidh an aithisg sin ullachadh a rèir Achd Ath-leasachadh an Fhearainn (Alba) 2016 agus stiùiridhean a dh'fhoillsich Ministearan na h-Alba fon Achd.

Cùisean air am feum mi aithris a dhèanamh mura tachair iad

Tha dleastanas orm, le Àrd-neach-sgrùdadh na h-Alba, aithris a dhèanamh dhuibh ma tha mi den bheachd:

- nach deach clàran cunntasachd iomchaidh a chumail; no
- nach eil na h-aithrisean ionmhasail agus a' phàirt den Aithisg air Ìocadh is Luchd-obrach a bhios ga sgrùdadh ag aontachadh leis na clàran cunntasachd; no
- nach d' fhuair mi am fiosrachadh is na mìneachaidhean uile a dh'fheumas mi airson an sgrùdadh.

Chan eil dad agam ri aithris mu na cùisean seo.

Co-dhùnaidhean a thaobh ar dleastanasan airson sgrùdadh nas fharsainghe

A bharrachd air na h-uallaichean a tha orm airson na h-aithisg is cunntasan bliadhnail, tha na co-dhùnaidhean a rinn mi air na h-uallaichean a thaobh an raoin-obrach nas fharsainghe, mar a chaidh a shònrachadh ann an Còd air Cleachdadh Sgrùdadh, air an cur an cèill anns an Aithisg Bhliadhnail air Sgrùdadh.

A' cleachdadh na h-aithisge agam

Tha an aithisg seo dìreach do na daoine don deach a sgrìobhadh a rèir Achd an Ionmhais Phoblaich agus na Cunntachalachd (Alba) 2000 agus chan ann airson adhbhar sam bith eile. Ann an co-rèir ri paragraf 120 den Chòd air Cleachdadh Sgrùdadh, chan eil mi a' gabhail os làimh a bhith fo uallach bhall no oifigearan, nan dreuchdan fa leth, no fo uallach treas-phàrtaidhean.

Maggie Bruce

Maggie Bruce
Àrd-mhanaidsear Sgrùdadh
Sgrùdadh Alba, Ciad Ùrlar,
Pàirc Ghnothachais Beechwood a Tuath
Inbhir Nis, IV2 3BL

1 Sultain 2020

AITHRISÈAN IONMHASAIL

Aithris air Caiteachas Lom Iomlan

Airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2020

		2020	2019
	Nòta	£000	£000
Cosgaisean Luchd-obrach	2	770	576
Caiteachas Obrachaidh Eile	3	688	705
Caiteachas Obrachaidh Iomlan		1,458	1,281
Caiteachas Obrachaidh Lom		1,458	1,281

Tha na nòtaichean air [taobhan-duilleig 43 gu 50](#) mar phàirt de na cunntasan seo.

Aithris air Suidheachadh Ionmhasail

Mar a bha iad air 31 Màrt 2020

		2020	2019
	Nòta	£000	£000
So-mhaoinean neo-làithreach			
Seilbh, uidheam is acainn	4	4	6
Malairt is nithean eile a gheibhear	5	2	0
So-mhaoinean Neo-làithreach iomlan		6	6
So-mhaoinean làithreach			
Malairt is nithean eile a gheibhear	5	18	16
Airgead in nithean co-ionann	6	120	120
So-mhaoinean làithreach iomlan		138	136
Fèicheanasan làithreach			
Malairt is nithean eile a phàighear	7	(102)	(98)
Thoir fèicheanasan làithreach air falbh bho na so-mhaoinean làithreach		36	38
Thoir fèicheanasan làithreach air falbh bho sho-mhaoinean iomlan		42	44
Earrainnean Luchd-pàighidh Chisean			
Cùl-stòr Coitcheann		42	44

Thug an t-Oifigeir Cunntachail aonta seachad airson foillseachadh nan aithrisean ionmhasail seo air 1 Sultain 2020.

Tha na cunntasan seo a' dèiligeadh ri tachartasan a-mhàin gu ruige a' cheann-latha nuair a chaidh aonta a thoirt seachad airson foillseachadh.

Tha na nòtaichean air [taobhan-duilleig 43 gu 50](#) mar phàirt de na cunntasan seo.

Hamish Trench

Ceannard agus Oifigeir Cunntachail
1 Sultain 2020

Aithris air Sruthan Airgid

Airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2020

		2020	2019
	Nòta	£000	£000
Sruthan airgid bho ghnìomhan obrachaidh			
Caiteachas Obrachaidh Lom		(1,458)	(1,281)
Cis airson ìsleachadh luach	4	2	1
		(1,456)	(1,280)
Glusadan ann an calpa obrach			
Àrdachadh/(ìsleachadh) air malairt is nithean eile a phàighear	7	4	(25)
(Àrdachadh)/ìsleachadh air malairt is nithean eile a gheibhear	5	(4)	(16)
		0	(41)
Sruth-airgid iomlan bho ghnìomhachdan obrachaidh		(1,456)	(1,321)
Gnìomhachdan maoineachaidh			
Tabhartas gus Cuideachadh		1,456	1,315
Sruth-airgid lom bho ghnìomhachdan maoineachaidh		1,456	1,315
Gnìomhachdan airgid-tasgaidh			
Seilbh, uidheam is acfhainn air an ceannach	4	(0)	(7)
Sruth-airgid lom air a chleachdadh ann an gnìomhachdan airgid-tasgaidh		(0)	(7)
(Lùghdachadh)/meudachadh lom ann an airgead is suimeannan co-ionann ri airgead		-	13
Airgead is suimeannan co-ionann aig toiseach na bliadhna	6	120	133
Airgead is suimeannan co-ionann aig deireadh na bliadhna	6	120	120

Tha na nòtaichean air [taobhan-duilleig 43 gu 50](#) mar phàirt de na cunntasan seo.

Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean

Airson na bliadhna a chrìochnaich air 31 Màrt 2020

Cùl-stòr Coitcheann	£000
Cothromachadh air 01 Giblean 2018	10
Bliadhna a Chrìochnaich air 31 Màrt 2019	
Tabhartas gus Cuideachadh	1,315
Caiteachas Uile-chùiseach Lom airson na bliadhna	(1,281)
Cothromachadh air 31 Màrt 2019	44
Bliadhna a Chrìochnaich air 31 Màrt 2020	
Tabhartas gus Cuideachadh	1,456
Caiteachas Uile-chùiseach Lom airson na bliadhna	(1,458)
Cothromachadh air 31 Màrt 2020	42

Tha na nòtaichean air [taobhan-duilleig 43 gu 50](#) mar phàirt de na cunntasan seo.

Nòtaichean airson nan Cunntasan

1 Poileasaidhean Cunntasachd

Chaidh na h-aithrisean ionmhais ullachadh a rèir Leabhar-làimhe an Riaghaltais air Aithriseadh Ionmhasail 2019-20 (FReM), a dh'fhoillsicheadh le Roinn Ionmhais na Banrigh, agus a rèir an Stiùiridh air Cunntasan ([taobh-duilleig 51](#)) a dh'fhoillsicheadh le Ministearan na h-Alba.

Tha an Leabhar-làimhe (FreM) a' cur an cèill cruth nan cunntasan bliadhnail. Tha Tabhartas gus Cuideachadh ga thoirt a-steach sa Chùl-stòr Choitcheann anns an Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean seach anns an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom. Tha an caiteachas is an teachd-a-steach eile gu lèir ga thoirt anns an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom.

Tha na cleachdaidhean cunntasachd san Leabhar-làimhe (FreM) a' cur an gnìomh Inbhean Eadar-nàiseanta air Aithriseadh Ionmhasail (IFRS), mar a chaidh an atharrachadh no am mìneachadh do shuidheachadh na roinne poblach.

Far a bheil an Leabhar-làimhe (FreM) a' ceadachadh roghainn a thaobh poileasaidh cunntasachd, thathar a' taghadh a' phoileasaidh a b' fheàrr nar beachd mar am fear as freagarraiche do shuidheachadh sònraichte Coimisean Fearainn na h-Alba gus sealladh a thoirt a tha fìor is ceart.

Tha na poileasaidhean sònraichte a ghabh Coimisean Fearainn na h-Alba air am mìneachadh gu h-iseal. Chaidh an cur an gnìomh gu cunbhalach ann a bhith a' dèiligeadh ri nithean a bhuineas, nar beachd, ris na cunntasan.

Chaidh na h-aithrisean ionmhasail san aithris seo ullachadh leis an tuigse gun cùm a' bhuidheann a' dol. Tha an t-Oifigear Cunntachail air beachdachadh air a' bhuidseit agus air an riarachadh tabhartas gus cuideachadh co-cheangailte airson 2020-21 agus tha e den bheachd gu bheil stòrasan gu leòr aig Coimisean Fearainn na h-Alba gus leantainn air adhart leis an obair aige cho fad 's a chithear air adhart.

1.1 Am Modh Cunntasachd

Chaidh na cunntasan seo ullachadh a rèir modh na cosgais eachdraidheil, air atharrachadh gus cunntas a thoirt air an ath-luachadh air seilbh, uidheam is acainn agus air so-mhaoin do-bheantainn. Thathar ag ath-sgrùdadh luachan iarmadach gach bliadhna, air chor 's gum bi iad a' nochdadh anns an Aithris air an t-Suidheachadh Ionmhasail aig luach cothromach

1.2 So-mhaoin do-bheantainn

Thathar ag aithneachadh caiteachas co-cheangailte ri bathar-bog teicneòlas fiosrachaidh agus ri leasachaidhean bathair-bhog ma tha an so-mhaoin a' cosg co-dhiù £5,000 no ma thathar ga mheas mar phàirt de pasgan so-mhaoinean a tha uile ceangailte ri chèile le cosg nas motha na £5,000. Chan eilear ag aithneachadh cosgaisean stiùireadh phròiseactan coitcheann airson bathar-bog. Tha so-mhaoinean uile air an clàradh aig cosgais agus thathar ag ath-sgrùdadh beatha fheumail mheasraichte is luach iarmadach measraichte nan so-mhaoinean gach bliadhna ann an co-rèir ris a' phoileasaidh air rianachd so-mhaoinean. Chan eil so-mhaoinean do-bheantainn sam bith aig Coimisean Fearainn na h-Alba a dh'fheumar aithneachadh taobh a-staigh na bliadhna ionmhasail seo.

1.3 Seilbh, uidheam is acainn

Thathar ag aithneachadh caiteachais air ath-uidheamachadh oifise, àirneis is goireasan oifise, uidheaman-oifise, agus uidheaman is bun-structar teicneòlas fiosrachaidh ma tha an so-mhaoin luach co-dhiù £5,000 le beatha cleachdaidh de cho-dhiù bliadhna. Thathar ag aithneachadh so-mhaoinean fa leth a chosg nas lugha na £5,000 mar phàirt de phasgan ma tha a' chosgais iomlan nas motha na £5,000. Chan eilear ag aithneachadh cosgaisean stiùireadh phròiseactan coitcheann airson teicneòlas fiosrachadh. Thathar a' clàradh nan so-mhaoinean aig cosgais agus thathar ag ath-sgrùdadh beatha fheumail mheasraichte is luach iarmadach measraichte nan so-mhaoinean gach bliadhna ann an co-rèir ris a' phoileasaidh air rianachd so-mhaoinean.

1.4 Ìsleachadh luach

Thèid ìsleachadh-luach/luach-chrìonadh a dhèanamh air so-mhaoinean a tha air an aithneachadh mar chalpa air stèidh na cosgais eachdraidheil, mar ann an loidhne dhìreach, mar a leanas.

Seilbh, uidheam is acainn:

Àirneis is goireasan oifise:

- Ath-uidheamachadh oifise – 10 bliadhna
- Àirneis – 10 bliadhna
- Uidheaman-oifise – 5 bliadhna

Teicneòlas fiosrachaidh:

- Uidheaman teicneòlas fiosrachaidh – 3 bliadhna
- Bun-structar teicneòlas fiosrachaidh – 3 bliadhna

So-mhaoinean Neo-shusbainteach:

- Ceadachasan Bathair-bog – 3 bliadhna
- Bathar-bog leasaichte agus làrach-lìn – 3 bliadhna

Thathar a' cur às na cunntasan ath-uidheamachadh is àirneis oifise thairis air beatha iarmadach na gabhalach (ceann-latha a' chiad bhriseadh anns a' ghabhail) ma tha sin fo 0 bliadhna. Thathar a' cur às na cunntasan bathar-bog teicneòlas fiosrachaidh, a' gabhail a-steach bathar-bog a chaidh a leasachadh, thairis air a' bheatha ris a bheil dùil ma tha sin nas lugha na trì bliadhna. Thathar ag ath-sgrùdadh na beatha feumail measraichte agus nan luachan iarmadach gach bliadhna.

1.5 Cìs Luach a Bharrachd

Tha VAT nach fhaighear air ais ga chur ris na cosgais buntainneach agus ga chur mar chis ris an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom san ùine san do dh'èirich e.

1.6 Buannachdan Luchd-obrach

Tha tuarastalan is pàighidhean ceangailte ri fastadh gan aithnicheadh anns a' bhliadhna sam faighear an t-seirbheis bho luchd-obrach. Aithnichear na chosgais làithean-saora bliadhnail agus an airidheachd a gheibhear le bhith ag obair uairean sùbailte a thathar a' cosnadh gun a bhith gan gabhail le luchd-obrach aig deireadh na bliadhna chun na h-ìre gu bheil cead aig luchd-obrach fòrladh a thoirt air adhart a-steach don bhliadhna an dèidh làimhe. Thathar ag aithneachadh fèicheanas agus cosgais gach cuid airson fòrladh a fhuair ach nach deach a chleachdadh agus airson nam balansan fòrlaidh mar a bha iad air 31 Màrt a tha a' casan aig a bheil uairean sùbailte, ann an co-rèir ris a' phoileasaidh air a chùlaibh. Tha na cosgais seo a' nochdadh anns an Aithisg air Ìocadh is Luchd-obrach.

1.7 Cosgais Pheinnseanan

Buinidh na cosgais pheinnseanan, a tha gan ainmeachadh ann an cunntasan Coimisean Fearainn na h-Alba, ris an ùine sam faigh an Coimisean buannachd bho sheirbheisean an neach-obrach. Tha seo a' gabhail a-steach suimeannan a tha a' tighinn fo na h-ullachaidhean ann am Prìomh Sgeama Peinnsein na Seirbheis Catharra (PCSPS), sgeama shochairan socraichte, a tha gam pàigheadh le Riaghaltas na h-Alba don sgeama PCSPS a rèir nuair a tha suimeannan gan clàradh. Chan urrainn don Choimisean aithneachadh dè an roinn a bhiodh aige de na so-mhaoinean is fèicheanasan air cùl chùisean, agus mar sin tha am fèicheanas gus sochairan a phàigheadh anns an ùine ri teachd na chis air PCSPS, a bhios ag ullachadh a aithrisean-sgeama fhèin.

1.8 Nithean a Gheibhear ann am Malairt

Tha a h-uile suim shusbainteach a bha ri pàigheadh aig 31 Màrt 2020 ga toirt a-steach anns an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom; chan eil e gu diofar cuin a fhuair na pàighidhean fhèin.

1.9 Nithean ri Phàigheadh ann am Malairt

Tha a h-uile suim shusbainteach a bha ri pàigheadh aig 31 Màrt 2020 ga toirt a-steach anns an Aithris air Caiteachas Uile-chùiseach Lom; chan eil e gu diofar cuin a rinneadh na pàighidhean fhèin.

1.10 Airgead agus Suimeannan co-ionann ri airgead

Anns an aithris air an t-suidheachadh ionmhasail, tha airgead agus suimeannan co-ionann ri airgead a' gabhail a-steach airgead a tha sa bhanca agus airgead ri làimh.

1.11 Tabhartas gus Cuideachadh

Tha Coimisean Fearainn na h-Alba a' faighinn Tabhartas gus Cuideachadh gus an caiteachas lom aige a mhaoineachadh. Tha Tabhartas gus Cuideachadh ga chur mar chreideas ris a' Chùl-stòr Choitcheann san ùine san d'fhuair e. Tha cosgais lom Coimisean Fearainn na h-Alba ga chur mar chis air a' mhaoin seo.

1.12 Gabhail ri Inbhean Ùra is Ùraichte

Air a' cheann-latha a fhuair na h-aithrisean ionmhais seo aonta, bha na cùisean a leanas ann, a tha co-cheangailte ri Inbhean Cunntaidh ach nach robh ann an èifeachd, airson Coimisean Fearainn na h-Alba:

- IFRS 6 Gabhalaichean – ann an èifeachd airson amannan cunntasachd air no an dèidh 1 Giblean 2021. Tha an inbhe seo a' mineachadh mar a bhios fiosrachadh air gabhalaichean air aithneachadh, air a mheasadh agus air a rùn-phàirteachadh. Gheibhear mion-fhiosrachadh air mar a bhios seo ga chur an sàs agus ga fhoillseachadh ann am FreM, agus nithear measadh iomlan aig an àm sin. Thathar an dùil gun cuir an inbhe seo nas lugha na £1k ri caiteachas iomlan, agus gun tèid stòrasan còir-air-cleachdadh iomlan de £46k a thoirt a-steach don Aithris air an t-Suidheachadh Ionmhasail, le fiachanas gabhalach co-cheangailte de £46k. Tha cur an gnìomh na h-inbhe seo cuideachd a' ciallachadh gum bi eileamaid de chalpa air a sònrachadh ann an riarachadh buidseit an Tabhartais gus Cuideachadh aig a' Choimisean airson a' chiad uair.

1.13 Breithean Cudromach air Cunntasachd agus Prìomh Fhreumhan co-cheangailte ri Tuairmsean

Ann an cur an sàs poileasaidhean cunntasachd Coimisean Fearainn na h-Alba air a bheil iomradh ann an Nòta 1, feumaidh an t-Oifigear Cunntachail breithean, measaidhean agus ro-bheachdan a dhèanamh mun ìre de so-mhaoinean is fèicheanasan bho fhreumhan eile nach eil follaiseach sa bhad bho thùsan eile. Tha na measaidhean agus na ro-bheachdan nan lùib stèidhichte air fiosrachadh eachdraidheil agus nithean eile a thathar a' meas buntainneach. Faodaidh na toraidhean fhèin a bhith diofraichte bho na measaidhean seo. Thèid ath-sgrùdadh a dhèanamh gu cunbhalach air na tuairmsean is beachdan a chaidh a ghabhail co-cheangailte riutha.

Tha atharrachaidhean air measaidhean cunntasachd gan aithneachadh anns an ùine nuair a nithear ath-bhreithneachadh air a' mheasadh, ma bhios an t-atharrachadh a' bualadh air an ùine sin a-mhàin, no ann an àm an ath-bhreithneachaidh agus san ùine air thoiseach ma bhios an t-ath-bhreithneachadh a' bualadh air an ùine an-dràsta agus air thoiseach le chèile. Feumaidh an t-Oifigear Cunntachail breithean, measaidhean agus ro-bheachdan a dhèanamh a thaobh obair fo làimh aig ceann na bliadhna. Tha na measaidhean is ro-bheachdan co-cheangailte riutha air an stèidheachadh air gnàth-eòlas eachdraidheil agus air aithrisean air obair gu ruige seo. Ach a-mhàin na dh'ainmicheadh shuas, chan eil an t-Oifigear Cunntachail den bheachd gu bheil breithean cudromach ann, no freumhan co-cheangailte ri mì-chinnt air measadh, a dh'fheumar nochdadh seach na poileasaidhean gu h-àrd a chur an gnìomh.

1.14 Gabhalaichean

Far a bheil a' chuid as motha de na cunnartan is duaisean co-cheangailte ri sealbhadaireachd a' fantainn ris an neach-gabhail-màil, tha gabhalaichean air an comharrachadh mar gabhalaichean obrachaidh. Thathar ag aithneachadh pàighidhean airson gabhalaichean obrachaidh anns an aithris air caiteachas uile-chùiseach lom air stèidh loidhne dhìreach thairis air ùine na gabhalach. Tha an ceann-latha gnìomhachaidh de IFRS 6 gabhalaichean a-nis air a chur dheth gu 1 Giblean 2021.

2 Cosgaisean Luchd-obrach

	Luchd-obrach maireannach	Buill a' Bhùird	Eile	Iomlan 2019-20	Iomlan 2018-19
	£000	£000	£000	£000	£000
Tuarastalan	420	55	76	551	437
Cosgaisean shochairan sòisealta	45	2	7	54	36
Cosgaisean peinnsein eile	117	-	21	138	81
Fo-fhastadh thugainn agus luchd-obrach bhuidhnean-cosnaidh	-	-	27	27	22
IOMLAN	582	57	131	770	576

3 Caiteachas Obrachaidh Eile

	2020	2019
	£000	£000
Cosgaisean àite-còmhnaidh	35	34
Rannsachadh is Poileasaidh	278	337
Siostaman fiosrachaidh is tele-chonaltradh	21	18
Trèanadh	25	15
Coinneamhan poblach agus cosgaisean cho-labhairtean	25	11
Siubhal is cosgaisean bith-beò – Coimiseanairean	21	19
Siubhal is cosgaisean bith-beò – luchd-obrach	35	32
Gnìomhachd conaltraidh	87	82
Goireasan daonna – seirbheisean co-roinnte	13	13
Seirbheis IT	51	51
Cosgaisean laghail is proifeiseanta	35	20
Pàigheadh Luchd-sgrùdaidh taobh a-muigh	25	25
Pàigheadh Luchd-sgrùdaidh taobh a-staigh	18	19
Cosgaisean ruith eile	17	28
Ìsleachadh luach	2	1
Iomlan airson caiteachas obrachaidh eile	688	705

4 Seilbh, uidheam is acainn

Teicneòlas Fiosrachaidh 2018-19

Cosgais	£000
Air 1 Giblean 2018	0
Na chaidh a chur ris	7
Air 31 Màrt 2019	7
Ìsleachadh luach agus damaiste	
Air 1 Giblean 2018	0
Ìsleachadh luach air a chur ris rè na bliadhna	1
At 31 March 2019	1
Luach Leabhair	
Air 31 Màrt 2019	6
Air 31 Màrt 2018	0

Teicneòlas Fiosrachaidh 2019-20

Cosgais	£000
Air 1 Giblean 2019	7
Na chaidh a chur ris	0
Air 31 Màrt 2020	7
Ìsleachadh luach agus damaiste	
Air 1 Giblean 2019	1
Ìsleachadh luach air a chur ris rè na bliadhna	2
Air 31 Màrt 2020	3
Luach Leabhair	
Air 31 Màrt 2020	4
Air 31 Màrt 2019	6

5 Malairt is nithean eile a gheibhear

	2020	2019
Suimeannan a tha còir againn fhaighinn taobh a-staigh bliadhna	£000	£000
Nithean eile a gheibhear ann am malairt	-	1
Ro-phàighidhean agus teachd-a-steach tàrmaichte	18	15
Suimeannan a tha còir againn fhaighinn taobh a-staigh bliadhna	£000	£000
Ro-phàighidhean agus teachd-a-steach tàrmaichte	2	0
IOMLAN	20	16

6 Airgead agus Suimeannan co-ionann ri airgead

	£000
Cothromachadh air 1 Giblean 2019	120
An t-atharrachadh lom ann an suimeannan airgid is suimeannan co-ionann ri airgead	-
Cothromachadh air 31 Màrt 2020	120
B' iad na suimeannan a leanas a bh' againn air 31 Màrt le Seirbheis Banca an Rìghaltais agus mar airgead ri làimh	120
Cothromachadh air 31 Màrt 2020	120

7 Malairt is nithean eile a phàighear

	2020	2019
	£000	£000
Nithean Cruinnichte	102	98
Cìsean eile is sochairean sòisealta	-	-
IOMLAN	102	98

8 Geallaidhean fo chùmhnanntan eile nach gabh a chur às

Chithear anns a' chlàr shìos suim nam pàighidhean a nithear, mar ìos-mheud, san àm ri teachd fo chùmhnanntan a ghabhadh os làimh ro 31 Màrt 2020 airson gach fear de na h-ùineachan a leanas. Tha fèicheanasan fo na cùmhnanntan seo bho 31 Màrt 2020 a' gabhail a-steach:

	2020	2019
Pròiseactan	£000	£000
Gun a bhith nas fhaide na aon bhliadhna	257	78
Nas fhaide na aon bhliadhna agus gun a bhith nas fhaide na còig bliadhna	98	9
Nas fhaide na còig bliadhna	-	-

9 Tar-ghnìomhan le pàrtaidhean ceangailte

Dh'atharraich Buidheann-stiùiridh Sponsaireachd Coimisean Fearainn na h-Alba ann an 2019-20 bho Bhuidheann-stiùiridh Àrainneachd is Coilltearachd Rìghaltas na h-Alba gu Buidheann-stiùiridh Poileasaidh Cleachdadh Fearainn is Poileasaidh Dùthchail Rìghaltas na h-Alba (am Buidheann-stiùiridh Sponsaireachd) agus bha tàr-ghnìomhan nach bu bheag aig Coimisean Fearainn na h-Alba leis an dà chuid tron bhliadhna. Bha tar-ghnìomhan ionmhais leis a' Bhuidheann-stiùiridh air an dèanamh suas de Thabhartas-gus-Cuideachadh, mar a thathar a' nochdadh anns an Aithris air Atharrachaidhean ann an Earrainnean Luchd-pàighidh Chìsean.

A bharrachd air sin, chaidh suim nach bu bheag a phàigheadh ri Rìghaltas na h-Alba airson solarachadh àite-fuirich, agus airson sheirbheisean neach-obrach a bha air iasad.

Tha Ùghdarras Pàirc Nàiseanta a' Mhonaidh Ruaidh cuideachd na Bhuidheann Phoblach Neo-roinneil (NDPB) air a sponsaireadh le Rìghaltas na h-Alba. Chaidh sheirbheisean airson goireasan daonna agus ròla-pàighidh a sholarachadh leis an Ùghdarras don Choimisean rè na bliadhna.

Rè na bliadhna, cha do rinneadh tar-ghnìomhan le pàrtaidhean ceangailte le buill a' Choimisein no le prìomh luchd-obrach stiùiridh.

10 Ionnsramaidean Ionmhasail

Ri linn an t-seòrsa obrach neo-mhalairteach a tha aig Coimisean Fearainn na h-Alba agus an dòigh sa bheilear a' maoineachadh roinnean an Riaghaltais, cha robh an aon ìre de chunnart ionmhasail ann do Choimisean Fearainn na h-Alba 's a bhiodh do bhuidhnean gnothachais. Chan eil iasadan aig Coimisean Fearainn na h-Alba, agus tha e an urrachd ri tabhartasan bho Riaghaltas na h-Alba airson nan riatanasan airgid aige. Mar sin, chan eil cunnart mòr ann gum bi gainnead airgid aig Coimisean Fearainn na h-Alba. Chan eil eàrlais shusbainteach aige, agus tha na so-mhaoinean is fèicheanasan uile aige air an cumail ann an sterling agus, mar sin, chan eil ìre an rèidh no ìre an ruith-airgid nan cunnart dha.

Thathar ag aithneachadh so-mhaoinean ionmhasail air an Aithris air Suidheachadh Ionmhasail nuair a thig Coimisean Fearainn na h-Alba gu bhith na phàrtaidh do chumhachan cunnradail na h-ionnsramaid ionmhasail no, airson nithean a gheibhear ann am malairt, nuair a tha na nithean no seirbheisean air an libhrigeadh. Tha so-mhaoinean

ionmhasail air an dì-aithneachadh nuair a tha na còraichean cunnradail gan cur às no nuair a chaidh an so-mhaoinean a thar-chur. Chan eil so-mhaoinean eile seach airgead agus nithean a gheibhear ann am malairt aig Coimisean Fearainn na h-Alba. Chan eil riadh air nithean a gheibhear ann am malairt agus tha iad a' nochdadh aig an luach ainmeach, an dèidh solar airson damaiste fhàgail às.

Thathar ag aithneachadh fèicheanasan ionmhasail anns an Aithris air Suidheachadh Ionmhasail nuair a thig Coimisean Fearainn na h-Alba gu bhith na phàrtaidh do chumhachan cunnradail na h-ionnsramaid ionmhasail no, airson nithean ri phàigheadh ann am malairt, nuair a gheibhear na nithean no seirbheisean. Tha fèicheanasan ionmhasail air an dì-aithneachadh nuair a tha am fèicheanas air a choileanadh, is e sin, nuair a tha am fèicheanas air a phàigheadh no air a chur às. Chan eil fèicheanasan eile seach nithean ri phàigheadh ann am malairt aig Coimisean Fearainn na h-Alba. Chan eil riadh air nithean ri phàigheadh ann am malairt, agus tha iad a' nochdadh aig an luach ainmeach.

11 Gealltanasan fo ghabhalaichean

Tha an t-iomlan as lugha a dh'fhaodadh a bhith ann airson pàighidhean gabhalach san àm ri teachd ri fhacinn sa chlàr gu h-ìosal airson gach fear de na h-amannan obrachaidh. Tha fèicheanasan fo ghabhalaichean obrachaidh bho 31 Màrt 2020 air an dèanamh suas de:

	2020	2019
Thogalaichean	£000	£000
Gun a bhith nas fhaide na aon bhliadhna	36	36
Nas fhaide na aon bhliadhna agus gun a bhith nas fhaide na còig bliadhna	36	36
Nas fhaide na còig bliadhna	-	-

Tha gabhail aig Coimisean Fearainn na h-Alba air Taigh Longman gu ruige Màrt 2022.

12 Tachartasan an dèidh làimhe

Chan eil na h-aithrisean ionmhais is nòtaichean a' dèiligeadh ri tachartasan a' gabhail àite an dèidh a' cheann-latha nuair a chaidh aonta a thoirt seachad airson foillseachadh.

Far an robh tachartasan a' gabhail àite ron latha seo a' toirt fiosrachaidh mu dheidhinn chùisean mar a bha iad air 31 Màrt 2020, chaidh na figearan anns na h-aithrisean ionmhais agus nòtaichean atharrachadh anns gach seagh bunaiteach gus buaidh an fhiosrachaidh seo a shealltainn.

Scottish Government
Riaghaltas na h-Alba
gov.scot

STIÙIREADH GU COIMISEAN FEARAINN NA H-ALBA BHO MHINISTEARAN NA H-ALBA

1. Tha Ministearan na h-Alba, ann an co-rèir ri Earrann 19 de dh'Achd Ath-leasachaidh an Fhearainn (Alba) 2016, a' toirt seachad le seo an stiùireadh a leanas.
2. Biodh an aithris chunntasan airson na bliadhna ionmhasail a thàinig gu crìch air 31 Màrt 2018, agus airson nam bliadhnaichean leantainneach, a' gèilleadh ris na prionnsabalan cunntaidh agus feumalachdan rùn-phàirteachaidh anns an eagra de Leabhar-làimhe an Riaghaltais air Aithriseadh Ionmhasail (FrM) a tha an gnìomh airson na bliadhna ris an deach an aithris chunntasan a dheisealachadh.
3. Biodh na cunntasan air an deisealachadh air chor 's gun toir iad sealladh fìor agus cothromach den teachd-a-steach is caiteachas is sruthan-airgid airson na bliadhna ionmhasail, agus de chor a' ghnòthaich mar a bha e air ceann na bliadhna ionmhasail.
4. Biodh an stiùireadh seo air mhac-samhlachadh mar eàrr-ràdh ris an aithris chunntasan.

10 Cèitean 2018

Loch an Eilein, Pàirc Nàiseanta
a' Mhonaidh Ruaidh

SCOTTISH LAND COMMISSION
COIMISEAN FEARAINN NA H-ALBA

Baile nan Lùth-chleasaichean aig Geamannan
Co-fhlaitheis Ghlaschu © Tom Manley

Cuir fios thugainn

Coimisean Fearainn na h-Alba
Taigh an Longman
28 Rathad an Longman
Inbhir Nis
IV1 1SF

@ info@landcommission.gov.scot

☎ 01463 423 300

🌐 www.landcommission.gov.scot

Lorg sinn air:

